

కథానిధి

గ్రంథకర్తలు :

కురుమెళ్ల వేంకటరావు,
మాచిరాజు సీతాపతిరావు.

FOREWORD.

This book contains nine interesting stories, written by two earnest and enthusiastic teachers, engaged in teaching the lower forms of our High School. The book really supplies a want—want of Telugu text books in simple style. Their enterprise deserves all encouragement and help.

R. R. BH R HIGH SCHOOL,
PITHAPURAM.
5-2-1931.

N. RANGACHARY,
M. A., L. T.,
Head Master.

నివేదన

నీతిబోధకములు ధైర్యసాహసికములు నానందదాయకములు నగు కథలయందు బాలురాసక్తులు. వానిని జదువునప్పు డొకవిధమగు నుత్సాహమును సంతోషమును వారు ప్రకటింతురు. ఇది వారితోఁ బరిచయాధిక్యముగల యుపాధ్యాయులకు విదితము. ఉపాధ్యాయులమగు మేమి “కథానిధి” నట్టి కథలతోఁ గూర్చినారము.

“కథాసుమాంజలి” యను నామముతో నిట్టిపుస్తకమే మేమిదివఱ కొక్కటి ప్రకటించినారము. అది యీవఱకే పాఠ్యపుస్తకనిర్ణయసంఘము (Text Book Committee) వారిచే నామోదింపఁబడి పెక్కుపాఠశాలలయందలి బాలుర కత్యంతోపయోగకరముగ వెలయుచున్నది.

“కథానిధియు” నట్టి యామోదమునే బడసి యాదరింపఁబడుగాక యని కోరుచున్నాము. దయతో నీపుస్తకరచనకు మమ్ముఁ బోత్సహించిన మాహైస్కూలు ప్రధానోపాధ్యాయులగు శ్రీమాన్ సంజూరి రంగాచార్యులు ఎం. ఎ., యల్. టి., గారికిని మామిత్రులగు శ్రీ ఆకుండి వేంకటశాస్త్రిగారికిని మా కృతజ్ఞతాపూర్వక వందనము లర్పించుచున్నాము. ఈకథలను సరిచూచి పూవులను సవరించి మాకు దోడ్పడిన శ్రీదాసరి లక్ష్మణస్వామిగారికిఁ గృతజ్ఞులము.

దీనిలోని చిత్రమును వ్రాసియిచ్చిన శ్రీమాన్ న॥ తిరు వెంకటాచార్యులుగారికి మానమస్కారములు.

గ్రంథకర్తలు.

క థ లు.

			పుట
1. గానము	...	...	1
2. మైత్రీ	...	...	8
3. నిష్ఠ	...	...	15
4. స్వయంశ్చతాపరాధము	...	...	19
5. భూతదయ	...	...	35
6. నహగమనము	...	...	40
7. ధీరత్వము	...	...	54
8. దాస్యవిమోచనము	...	...	67
9. సత్యము	...	...	77

ఆ ర్పి య న్

గా న ము .

౧

త్రేసుదేశవాసియగు 'ఆర్థియన్' మహా ప్రఖ్యాతిఁ గాంచిన గాయకశిరోమణి, మహాకవి. ఆతఁడు సూర్యభగవానుని సుతుఁడని కొందరి యభిప్రాయము. కాని యాతఁడు పురాణకార్యదేవతయగు 'కాలియోపీ' అనునామెనును, త్రేసుదేశ ప్రభువునకును జన్మించెనని సాధారణజనాభిప్రాయము.

'ఆర్థియన్' సంగీతవిద్యాప్రావీణ్య మపూర్వమైనది. ఆతని యసాధారణవీణావాద్యనిపుణతయు దానిలో లీనమగు శ్రావ్యమైన గాత్రధ్వనియు వినువారిని తన్మయులుగఁ జేయుచుండెను.

'ఆర్థియన్' వీణను చేతఁబూని తన మృదులాంగుళులచేఁ దంతుల మీటుచుఁ దనకు స్ఫురించిన మనోహరగీతములు, శ్రావ్యమధురకంఠమునఁ బాడుటకు మొదలిడినప్పుడు ప్రకృతియంతయుఁ జైతన్య మొందెడిది. ఆతని మోహనగానముచే భూమండలము పులకరించెను. మోడు మ్రోగులు చివులు లెత్తెను. వనాంతరములందలి మొగ్గలన్నియు విరిసి కలకల నవ్వెను. వేయే ? తాళ్లు అప్పులు గూడ నాట్యమాడెను. మఱియు నాతని మధురగానము ఘోరమైన తుపానులను గూడ శాంతిపఁ జేసెను. ఉప్పొంగి పొరలు భీకరాబ్ధిభం

గములను శమింపఁ జేసెను. మనుష్య హృదయమందలి చెడుతలంపులను దయార్ద్రములుగన, ప్రేమార్ద్రములుగను మార్చెను.

ఆతని మంజులగీతములకు సింహశబ్దాలలాది కూరమృగములు సైతము సాధువులై, సంగీతమాలింప నరుదెంచిన చానలతోను, బాలబాలికలతోను, స్నేహభావమున మెలంగుచుండెడివి. పక్షు లీ గానసరణిని నేర్చుకొనుచుండెను. సెలయేల్లు గలగలమని యానందముగఁ బాటుచుండెను. ఆతఁడు తన వీణాతంతులను మృదులముగ మీటునరికి బ్రకృతియందలి సహజ గాయకు లందఱు నాతనితో నేకకంఠముగఁ బాడుచుందురు. ఎట్టివారికైన నేదైనఁ జెడుగు తటస్థించుచో వార లీతనిగానముచే నది వెంటనే నివారింపఁజేసికొను చుందురు. 'ఆర్గోనాట్సు' అనునాతఁడు సువర్ణ కేశములఁ దెచ్చునప్పు డీతనిఁ దననౌకయందుఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొనిపోయి పెక్క కష్టముల బాటనుండి తప్పించుకొనెను.

'ఆర్పియస్' ఇంతటి పరోపకారి యయ్యును దనకష్టముల మాత్ర తప్పించుకొనఁజాలకపోయెను. ము

౨

ప్రపంచములోనెల్ల గొప్పగాయకుఁ డని పేరు గాంచిన 'ఆర్పియస్'నకు మిగులఁ జక్కనిదగు భార్యయుండెను.

అమెపేరు 'యూరిడిస్'. ఆతఁ డామె నత్యంతముగఁ బ్రేమిం
చెను. ఆతఁ డామె నొక్కక్షణమైన విడిచియుండుట కెంతయో
కష్టపడెడువాఁడు. తా నామెచెంతలేనితటి నామె కెద్దియేని
యపాయము సంభవించునను భయ మాతనిమనసునఁ బొడము
చుండెడిది.

ఆతఁడు వెరచినట్లే తాను చెంతలేనిసమయమున నొక
ప్పుడామె కతిఘోరమగు నాపద వాటిల్లెను. ఒకనాటి
సాయంకాల మామె పుష్పావచయమునకై తన యుద్యానమున
కేఁగెను. ఆ వసంతకాలపుష్పసముదాయ మామె కెంతయు
నానంద మొసఁగెను. ఆమె విచిత్రమునుమములఁ దనివిదీఱఁ గోసి
కొని యొక వృక్షచ్ఛాయ నధివసించెను. అమితముగఁ గోసి
కొనిన పూల నొకమాలగాఁ గుచ్చి దానితోఁ దన దీర్ఘవినీల
ధమ్మిల్లము నలంకరింప నెంచెను. అంత నాసమీపమందున్న
పొదరింట సుందరమగు నొక సుమము గానవచ్చుటచే సంతో
షమున లేచి దానిం ద్రుంపఁ దన సుకుమారబాహులతను
జూఁచెను. కాని యామె త్రుళ్ళిపడి తోడనే తనహస్తమును
వెనుకకు లాఁగికొనెను. అంతలోఁ బచ్చికయందు దాఁగి
యున్న విషోరగ మొక్కటి యామెకాలిపైఁ గఱచెను. వెంటనే
విష మామె శరీరము నావరించెను. ఆమె వివర్ణయాయెను.
తత్త ణమె పాప మామె భూమిపైఁ బడి మరణించెను.

‘ఆర్పియస్’ కొంతనడి కరుదెంచెను. విచారవార్త

యాతనికిఁ దెలుపఁబడెను. ప్రేమఖనియగు హృదయేశ్వరి మరణించినందుల కారణంబు విచారమునఁ గుంగిపోయెను. మొదలునటకీన మహావృక్షమువలె నవనిపైఁ బడెను. ప్రియసతీమాణి లేని జీవనము నిరర్థక మని తలఁచెను. ప్రాణసఖిలేని బీభత్సమును మోయలేక యామె వెంటఁ బరలోకమునకుఁ బోవ నిశ్చయించుకొనెను. తోడనే పయన మయ్యెను.

నిజముగా నిది యొక భయోత్పాదక మగు ప్రయాణము. త్రోవలో నెన్నియో ఘోరదృశ్యము లతఁడు గాంచవలసి వచ్చెను. తనహృదయధనమును బోగొట్టుకొనిన 'ఆర్థియస్' మనోధైర్యమును మాత్రము వీడక యత్యంతోత్సాహమును బురికొల్పు తన మహతిని చేతఁ బూని తదేకధ్యానమునఁ బాడుకొనుచుఁ బోయెను. అతని యసాధారణగానమా ఘర్యమున మార్గమందలి ఘోరకష్టముల నన్నిటిని గడచి సుఖలీలఁ బరలోకమున కేగెను. అచట శాశ్వతముగ యమ యాతనల ననుభవించు జీవుల కారణంబు తన గానామృతముచేఁ గొంతవఱకు సౌఖ్యమును గలుగఁ జేసెను.

చివర కారణంబులలోకనాయకుని నన్నిధిఁజేరెను. అతఁడు మహావైభవముతోఁ బత్నీసమేతుడై సింహాసనము నధిష్టించియుండెను. 'ఆర్థియస్' తన ప్రియకాంతను దిరిగి భూలోకమునకుఁ దీసికొనిపోవుటకు సెల విమ్మచి లోకనాయకు నతిదీన

ముగఁ బ్రార్థించెను. కాని లోకనాయకుఁ డతనిప్రార్థన నిరాకరించెను.

‘ఆర్థియస్’ నిరాశఁ జెందక ధైర్యముఁ దెచ్చుకొని తనవీణ సతిశ్రావ్యముగ వాయించుచు శ్రవణానందముగఁ బాడఁ దొడఁగెను. హృదయముతోఁబాటు దేహమునుఁగాల్చి నుసించేయు తన మనోవేదన నొక్కసారి తన మృదుమధురకంఠమునుండి దీనముగ వెలిబుచ్చెను. బ్రహ్మానందకరమగు నాతని గీతమాధురి పరలోకనాయకుని హృదయమును దయార్ద్రముగఁ జేసెను. ఆతఁడు ‘ఆర్థియస్’ రోదన మంతయు నాలించి కనికరించి తుదకు ‘యూరిడిస్’ను దీసికొనిపోవుట కనుజ్ఞ నొసఁగెను.

3

‘ఆర్థియస్’ తనకుఁ దటస్థపడిన కష్టసముదాయముల నెన్నిటిలో ధాటివచ్చినందులకును, రాజాంతఃపురమును తన గీతమాధురీ ప్రవాహములచే నింపినందులకును, బ్రత్యేక బహుమానముగ “నీసుందరిని నీకిచ్చివేసితి” నని లోకనాయకుఁ డనెను. కాని యాతఁ డొక యాన పెట్టెను. “నీవు నీప్రేయసిని భూలోకమునకుఁ గొనిపోవునప్పు డామెకొఱకై నీవు వెనుకకుఁ దిరిగిచూచితివేని తత్క్షణమె యామె మరల నీలోకమునకుఁ గొనిరాఁబడు” నని వచించెను.

‘ఆర్థియన్’ తన ప్రేమనిలయమగు ‘యూరిడిస్’ ను మరలఁ జేకొనఁ గలిగినందులకుఁ బ్రమోదాంతరంగుడై భావికాలసుఖములఁ దలఁచుకొనుచు భూలోకమునకుఁ బయన మయ్యెను. అత్యంతముదావహయగు ‘యూరిడిస్’ యాతని ననుసరించి వెనువెంటఁ బోవుచుండెను. ఇప్పు డాతని విపంచికా తంత్రులనుండి వెల్వడు నాద మిదివఱ కెన్నఁడు నట్టి మాధురుల విరజిమ్మి యుండలేదు.

ఆతఁ డానందపరవశత్వమున భూలోకమునకుఁ జేరువగ వచ్చెను. ప్రియసతి తనవెంట నరుదెంచుచున్నచో లేదో చూడవలయు నని యాతఁ డాతురతఁ జెందెను. మన స్సాగి నదికాదు. పాప మాతఁడు పరలోకనాయకునియాజ్ఞ మఱచెను, వెంటనే వెనుకకుఁ దిరిగిచూచెను. తోడనే యాకస్మికముగ నెవరో యరుదెంచి యామె నాకాశమార్గమున లాగికొని పోయిరి.

‘ఆర్థియన్’ ఆఘోరకృత్యముఁ గాంచి గుండె బాదు కొనుచు ‘అయ్యో! నాజీవధనమా! మందభాగ్యుడనగు నన్ను మరల విడనాడిపోవుచుంటివా? ఇఁక నాకేదిదిష్క...? అని యనేకవిధముల విలపింప సాగెను. ప్రాణాధిక్యముగు ప్రియురాలివియోగము గానవిద్యావిశారదుండగు ‘ఆర్థియన్’ హృదయము వ్రయ్యలుజేసెను. అప్పటినుండియు వేఱొక

వనితముఖ మాతఁడు గాంచనని గొప్ప శపథముఁ గావించు
కొనెను.

ఈ శపథ మీతనిఁ బ్రేమించి దగ్ధమనోరథులైన త్రేసు
దేశపుఁగన్యకల నెంతయో కోపములుగఁ జేసెను. వా రటు
లాతనిపై గ్రోధము వహించియుండి యొకనాటి యుత్సవసం
దర్భమున నాతనిఁ జూపి ముక్కలు ముక్కలుగ ఖండించిరి.
అతఁ డట్లు చుపఁబడునప్పుడుగూడఁ దన హృదయేశ్వరీనామ
గానమే యొనరించుచుఁ బ్రాణముల విడచి పరలోకమున నున్న
తన ప్రియురాలినిఁ గలసికొని ప్రేమగాన మొనరించుచు శాశ్వ
తసౌఖ్య మనుభవించెను.

మైత్రి.

౧

‘డామోన్’ అనునాతఁడును, ‘పైథియస్’ అను నాతఁడును గొప్పసంశమునకుఁ జెందిన యువకులు. వారిరువురుఁ బరస్పర మత్యంతముగఁ బ్రేమించుకొనిరి. నిజమైన స్నేహ మనిన వారిదే. పూజ్యముగు వారి ప్రేమభావము జనులందఱిచేతను గొనియాడఁబడుచుండెను. వారిరువురలో నొకరిపై నింకొకరికిఁ గల విశ్వాసమునకు మేర లేదు. అవసమ్మ కపుటుద్దేశ్యమునకు వారి హృదయములలో నించుకై నఁ దావు లేదు. ఎట్టి కష్టావస్థలయందైన వారి పవిత్రమైన మైత్రి కణ మూత్రమేని లోటు గలుగలేదు.

‘సిసిలీ’ దేశపురాజు ‘డయనీసియస్’ మిక్కిలి క్రూరకర్ముఁడు. మొదట నాతఁడు కడు బీదస్థితియందుండెను. బాల్యమునుండియు నాతఁ డెందరి యుద్యోగులకో లొంగి యుండెను. ఎందరి యాజ్ఞలకో వినమ్రతతోఁ దలయొగ్గి యుండెను. కాని యాతఁ డెట్టికార్యచుందును మహాద్భుత మగు హృదయఁ గలిగి యుండెడివాఁడు. ఉన్నతస్థాన మాకృ మింపవలయునను తీక్షణమైన యాశయే యాతని నీరాజ్యమును సంపాదింపఁ జేసెను. స్వీయదేశమున నాతని కున్న యధికార

మునకు మితిలేదు. ఆతని నిరంకుశాధికారమువలన నతని ప్రజలును, విరోధులును, పెక్కు బాధల ననుభవించిరి.

ఇట్లుండఁ గొన్ని దినములకు ‘పైథియాస్’ పై నన్యాయముగ రాజద్రోహపునేర మొకటి యారోపింపఁబడి యాతనికి ‘డయనీసియస్’ చే మరణదండన విధింపఁబడెను.

ఏపాప మెఱుంగని ‘పైథియాస్’ న కీదండన భయంకరముగఁ దోచెను. ఆతఁడు రాజున కొకమనవి జేసికొనియెను. చాలఁ దొందరగఁ బరిష్కరింపఁబడవలసిన ముఖ్యమగు గృహ విషయములు కొన్ని తనకుఁ గలిగియున్న వనియు, నిరపరాధియైన తన్నుఁ జంపుటకు ముందుగాఁ దన పట్టణమున కొకసారి తాను పోయివచ్చుటకు సెలవీయవలయుననియు, వేడుకొనెను.

అచటనున్న ప్రజలందఱు దయాంతరంగులై యాతని యీచిన్నప్రార్థన సంగీకరింపు మని రాజును బతిమాలుకొనిరి.

ఎట్టకేలకుఁ గఠినహృదయుడగు నారాజౌకనిబంధనపై నాతఁ డింటికిఁ బోయివచ్చుట కనుజ్ఞ యిచ్చెను.

ఆతఁడు తిరిగి వచ్చుచునక నతనికి బదులుగా నింకొక మనుష్యుని గారాగృహమునం దుంచవలయుననియు, నిర్ణీతకాలములో నాతఁడు తిరిగి రానియెడల నా బూటకాఁపు తప్పక వధింపఁబడగలఁ డనియు, వచించెను.

‘పైథియాస్’నకుఁ దత్తణమై ‘డామోన్’ స్ఫురణకు వచ్చెను. ఇట్టి నికృష్టతరుణమున సాయ మొనర్చువాడే నిజ

మైన స్నేహితుడు. నా ప్రాణమిత్రుడగు 'డామెన్' ఎన్నటికిని నావిషయమై యెట్టిపనిఁ జేయుటకై న వెనుదీయఁడని నా దృఢనమ్మకము. కావున నే నిప్పుడే యాతని కొఱకై వర్తమాన మంపించెద నని నిశ్చయించుకొని వెంటనే యీవృత్తాంత మంతయు 'డామెన్'నకుఁ దెలియఁ జేసెను.

'పై థియాస్' కార్య మెట్టిదైన నొనరింప 'డామెన్' వెనుదీయవాఁడుకాఁడు. అతఁ డీవార్త వినినతతఁ య మొకనిముసమైన జాగుసేయక 'డయనీసియస్' సభకుఁ బరుగెత్తుకొనుచు వచ్చెను. ముందు తనకు రానున్న యాపద నాతఁ డెంతమాత్రము లెక్కసేయక సంతోషపూర్వకముగఁ దనమిత్రునికొఱకై దాను చెఱలో నుందునని ప్రకటించెను. రా జాతని సాహసమున కెంతయు నాశ్చర్య మొందెను. పిమ్మట 'పై థియాస్' రాజాజ్ఞపైఁ దనయింటికిఁ బోయెను. పాపము 'డామెన్' దుర్మార్గుడైన రాజయొక్క కారాగారము నందుండి పెక్కు కష్టములకు లోనగుచుండెను.

౨

ఒకదినమున 'డయనీసియస్' కారాగృహముచేంత కరుదెంచి 'డామెన్'తో నిట్లనెను.

ఓయీ! నీ వొనఁగిన యీయవకాశము ననుసరించి 'పై థియాస్' నిర్ణీతకాలములోఁ దిరిగిరానియెడల నీకు నిశ్చ

యుముగ మరణము చేకూర్చబడును. అందువిషయమై నీకేమియు భయములేదా ? అని యడిగెను.

నే నావంతయు భయపడ నవసరము లేదు. నామిత్రుఁడు సరియైనకాలములోఁ దప్పక తిరిగివచ్చునను సంపూర్ణవిశ్వాసము నాకుఁ గలదు. ఏదైన మృత్యువుగాని, నిర్బంధముగాని, యాతని నాఁపవలయునేగాని వేఱొండుకారణములచే నతఁ డాఁగువాఁడు కాఁడు. అయినను నాప్రాణ హితుఁడగు 'పై థియాస్' యెవరిచే నైన నిర్బంధితుఁడు గావలయుననియే నాకోరిక. ఆతనికొఱకై చచ్చుటకంటె నాకు వేఱొం డదృష్టముకలదా? అని 'డామెన్' చిఱునగవుతో ననెను.

స్నేహితుఁ డన నెట్టివాఁడో, స్నేహ మన నెట్టిదియో యెఱుఁగని రాజునకు 'డామెన్' తనమిత్రునిపైఁ గనఁబఱచు భక్తివిశ్వాసములు మహాద్భుతములుగఁ దోచెను. రాజు బంధితుని ధైర్యసైర్యములకును, విశేషముగ నతని ప్రేమాన్నతికిని మెచ్చుకొనెను కాని నిర్ణీతసమయమునకు 'పై థియాస్' రానిపక్షమున నీతని సమయించుటకు దృఢముగ సంకల్పించుకొనెను.

రాజుచే నక్రమముగఁ దనపై విధింపఁబడిన మరణదండన నొప్పులెనఁ దప్పించుకొనవలయు ననెడియూహ 'పై థియాస్' నకిసుమంతయు లేదు. తనప్రియస్నేహితున కన్యాయ మొనరించుతలం పసలెలేదు. కాని విధివశమునఁ గొన్ని విపరీతనంఘు

టన లడ్డువచ్చుటచే నతని ప్రయాణమున కొక్కింత యవరోధము తటస్థించినది.

ఎట్టకేల కాతఁ డెట్లో పయనమై వచ్చుచుండఁ ద్రోవలో మరల నొక యాటంకము గలిగినది. ఆతఁ డది తప్పించుకొని పరుగుపరుగున వచ్చుచుండ మరల నికొక నిరోధ మేర్పడెను. పాప మాతఁ డప్పు డొకింత యధైర్య మొందెను. కాని తోడనే ధైర్యముఁ దెచ్చుకొని మనుష్యాతీతమగు ప్రయత్నముఁ గావించి తక్కిన స్వల్పదూరమును నిరాటంకముగా వాయువేగమునఁ బరుగెత్తుకొనుచు వచ్చెను. కాని పాప మాతని హృదయము పరితాపముచే వ్రయ్యలు కాఁజొచ్చెను. క్రూరాత్మఁడగు జనపాలుని నిలయమున కాలస్యముగఁ జేరెదనేమో యని యాతఁ డత్యంత భయాకులుఁ డగుచుండెను.

ఇంతలో నియమితకాల మాసన్న మాయెను. కుటిలుఁడైన 'డయనీసియస్' తత్క్షణ మురికంబముల సిద్ధపఱుపవలసినదని యుత్తరవొసఁగెను. 'డామెన్'ను తప్పక బలియాయ నాతఁడు స్థిరసంకల్పుఁడయి యుండెను. 'డామెన్' నిర్బంధింపఁబడిన కారాగృహముకడ కాతఁ డేగి " ఓయీ ! నీమిత్రునిపై నీకుఁ గల వెఱ్ఱినమ్మకమునకు నే నెంతయు జాలిపడుచుంటి " నని పలుకుచుఁ గపటప్రేమతో మొసలికన్నీళ్లను విడచెను.

అందులకు 'డామెన్' పెదవులనుండి చిఱునవ్వు వెలువడెను. తరుణము మించిపోవుచున్నదని యాతఁ డెఱుఁగును

కాని తన ప్రాణసఖుఁ డనుకొనినమాటను దప్పఁడను నంపూర్ణ విశ్వాస మాతనికిఁ గలదు. పిమ్మటఁ గొంతతడవున కాలఁ దురి కంబములయొద్దకుఁ దీసికొని పోఁబడెను. అయిన నతఁ డతిశాంతముగనే యుండెను.

3

ఆ విచిత్రముఁ జూడనచ్చిన జనసమూహముయొక్క కోలాహల మెక్కువగా నుండెను. 'డామెస్' ఉరికంబములపై కెక్కింపఁబడెను. త్రాళ్లు మొదలగు పరికరము లన్నియు సిద్ధము చేయఁబడెను. ఉరిదీయుటకు రాజాజ్ఞ యైనది. భటు లాతని కంఠమున కురిత్రాడు దగిలింప సిద్ధపడుచుండిరి. అంతలో జన సమూహములోనుండి కనికరము సూచించు కేకలు బయలు వెడలినవి. కొందరి దృష్టి వెనుకకు మఱలినది. ఒకవ్యక్తి దూరమునుండి రోజుకొనుచు నత్యంతవేగముగ నామైదానమువై పు బరుగెత్తుకొని వచ్చుచుండెను. జనులకలకలము మఱింత హెచ్చెను. ఆనందధ్వనులు మిన్నముట్టెను. ఊపిరి నెనఁ బీల్చలేని యవస్థతో నలసిపోయిన శరీరావయవములతో నా జనసమ్మర్దములోనుండి 'పై థియాస్' హుటాహుటి నరుదెంచి వీతముపై నెక్కి తనప్రియమిత్రుఁడగు 'డామెస్'ను గట్టిగాఁ గొంగిలించుకొనెను. దయామయుఁడైన పరమేశ్వరుని కృపావిశేషముననే యిపుడిచటికి రాఁగలిగితిని పెద్దపెట్టున నాతఁ డేడ్చెను.

అత్యంతాశ్చర్యజనకమగు వారల విశ్వాస భావమును, అతిపవిత్రమగు వారి ప్రేమానుబంధమును, వజ్రకాఠిన్యహృదయుఁడగు 'డయనీసియస్' నకుఁగూడ వింతఁ గొలిపినవి. దృఢా లింగన మొనరించుకొని తన్మయత్వముననున్న మిత్రద్వయమునుఁ గాంచి ప్రేక్షకు లందఱుఁ గన్నుల నానందబాష్పముల చాల్చిరి.

రాజు వారిరువురను సమీపించి 'పై థియా' సొనరించిన రాజద్రోహము క్షమింపఁబడెననియు, మరణదండన రద్దువఱుసఁ బడెననియుఁ బ్రకటించెను. మఱియు వారల పవిత్రప్రేమబంధ ములోనికిఁ దన్నుఁగూడఁ దీసికొనుఁడని వారల నిరువుర నతిదీన ముగ వేడుకొనెను.

అహా ! వారల యన్యోన్యమైత్రి యిటు లాకూరజన పాలుని జయించినది.

ప్రపంచమున సజ్జనమైత్రినిఁ బోలువస్తు వింకొకటి లేదుగదా ?

నిష్ఠ.

౧

భూలోకమున బదరికావనమును మహాననము గలదు. కురుపాండవయుద్ధమున నిస్సహాయుడైన దుర్యోధనుని హ్రాసమునుండి వెల్పడఁ జేసి యతనిపై భీమసేనుని గదాయుద్ధమునకు శ్రీకృష్ణప్రభృతులు పురికొల్పుఁగా నపు డచ్చటికి బలభద్రుఁడరుదెంచి యాసమరముతెఱఁగుఁ జూడఁజాలక తీర్థయాత్రలు సలిపెను. ఆసమయమున నాతఁడు బదరికావనక్షేత్రమును గూడ దర్శించి ధన్యుఁ డయ్యెను. ఆతీర్థరాజము సర్వాఘనాశనకరమై మూర్లోకములఁ బ్రసిద్ధిఁ జెందినది.

సప్తమహర్షులలో భరద్వాజుఁ డొక మునిశ్రేష్ఠుఁడు. ఆతనికి ప్రభావతి యను నొక కొమార్తె కలను. ఆమగువ ముఖలక్షణము లామె సార్థకనామధేయగా నెఱిగించు చుండును. ఆలలితాంగియవయవములు మృదువులై లావణ్య ముట్టిపడఁ జేయుచుండును. ఆమె తరుణవయస్కు యయ్యెను.

ఆతరుణి తనరూపలావణ్యగుణములకుఁ దగినవరుని గోరుకొనెను. త్రిలోకాధినాథుఁడగు మహేంద్రుని పాణి నా శుకవాణి గ్రహింప నొచ్చెను. ఇంద్రలోకమున బంగారుమేడలలో

హంసతూలికా శయనమున నిష్టావినోదార్థియగు నిందుని,
అత్యంతానందదాయకముగు నందనోద్యానవనవిహారుఁ డగు నిం
ద్రుని, బదరికావనదర్శనోత్సాహునిగఁ జేయ నెంచెను.

ఆమె హృదయ మతి నిర్మలము. ఆమెప్రేమ నిష్క
ళంకము. ఆమెభక్తి యమోఘము. మఘవ్రుడే తనకు ధవ్రుడు
గావలయు నను నేకదీక్షతో నాప్రభావతి ఘోరమైన తపస్సు
చేయ మొదలిడెను.

కొంతకాలమునకు వానవ్రు డా భాసురాంగి తప మాచ
రించు బదరికావనమున కరుదెంచి తనరూపమును మఱుగు
పఱచి వసిష్ఠనాకృతిఁ దాల్చి యామె కెదురుగఁ బోయి నిలు
చుండెను. అంత సుగుణగరిష్ఠయగు నాప్రభావతి యక్కుహనా
మహర్షి స్థర్మపాద్యాదివిధులఁ బూజించి దండప్రణామంబు
లాచరించి వినమితోత్తమాంగయై యిట్లని విన్నవించెను.

“ఓఋషిసత్తమా ! భవద్దర్శనంబున నే నెంతయుఁ
గృతార్థురాల నయితిని. అమరలోకవిభుని విభునిఁగాఁ బడయఁ
గోరి నిట్లు తప మొనరించు చుంటిని. నాహృదయ మిది
వఱకే బ్రదివేశ్వరున కర్పింపఁ బడినది. కావున నాతనిఁ దక్క
వేటొకనిఁ బరిగ్రహింపనని నా నిశ్చితము. నేను పూనిన యిక్ష్ణా
ర్యమున కెట్టి విఘ్నములు సంప్రాప్తించినను నాపూన్కి వీడు
దానను గాను. తా మిప్పుడు నన్ననుగ్రహింప నేతెంచినకారణ
మేమియో వచింప వేడుకొనుచుంటి ” ననెను.

ఋషి దరహాసవదనుడై “ఓయతివా! నీదీక్షకు నే నెంతయు సంతసించితిని. ఇవిగో కొన్ని బడరీఫలములు నీకిచ్చు చుంటిని. వీనిని నీవు బాగుగా పాక మొనరించి నాకొసఁగుము” అని కొన్ని రేఁగుబండ్లమె కిచ్చెను.

౨

ప్రభావతి వానిని బుచ్చుకొని యాశ్రమములోనికిఁ జోయి పరిశుభ్రజలముల స్నానం బాచరించి ధౌతనస్త్రముల ధరించి ప్రాయ్యయం దగ్నినివేసి రాజఁబెట్టి జలముతోఁగూడ నారేఁగుబండ్ల నొక పాత్రలో వైచి యాపాత్రను ప్రాయ్యపై నుంచి పచనమొనరింప మొదలుపెట్టెను. కాని యెంతసేపటికి నాపండ్లుడుకవయ్యెను. ప్రభావతి మొదటఁ గొనితెచ్చిన కాష్ఠముల నన్నిటిని ప్రాయ్యయం దుంచెను. మంటలు మండి కట్టె లన్నియుఁ గాలిపోవుటయేగాని ఫలము లించుకై నఁ బక్వ మునకు వచ్చుటలేదు. దగ్గఱనున్న కట్టె లన్నియుఁ గ్రమముగ నయిపోయినవి. మరల నామె కొన్ని వంటకట్టెలఁ దెచ్చి యగ్నిని బ్రజ్వరిల్లజేయ నెంచెను. కాని యామె కాష్ఠములఁ దెచ్చునంతలోఁ బ్రాయ్యలోనున్నయగ్ని యాటిపోవుననుభయ మామెకుఁ గలిగెను. అగ్ని సమసినయెడలఁ బాకము చెడిపోవు ననియు నుడుకని ఫలముల ఋషీశ్వరున కొసఁగుట మిక్కిలి పాప మనియు నామె పలుతెఱఁగుల నాలోచించి పాయ్యని విడిచి

యరుగుట సమంజసము గాదని తుదకు నిశ్చయించుకొని యతు
లప్రభావ యుతయగు నాప్రభావతి యింధనములకు బదులుగఁ
తన కా లొకటి ప్రాయ్యయందుఁ జొనిపి యగ్నిని బ్రజ్వలింపఁ
జేయు చుండెను.

వసిష్ఠరూపుడగు పాకశాసనున కీ దృశ్య మత్యంతాశ్చ
ర్యజనక మాయెను. తన^{క్ష}ణమే యాతఁడు నిజరూపమును
గైకొని “ఓలతాంగీ! నీనిష్ఠాతిశయమునకు నే నెంతయు సంత
సించితిని. నీమహిమ యనిర్వచనీయము. నీయభిమతము నెఱ
వేఱుఁగాక ! నీవీతనువును బరిత్యజించి మర్త్యలోకమును విడ
నాడి యమరలోకమున కరుదె” మ్మని పలికెను. “మఱియు
నీ బదరికావనప్రదేశము సకలపాపనాశనకరమై, ముక్తిదాయ
కమై, ముల్లోకముల నత్యంత విఖ్యాతిఁగాంచు తీర్థరాజమగుఁ
గాక !” యని వచించెను.

శుభాంగియు, మహాభాగయు నగు ప్రభావతీసతి త్రిదిన
మ్మున కరిగి యమరనాయకుండగు మహేంద్రుని కనుంగు సఖ
యై సుఖం బుండెను.

ప్రభావతీనిష్ఠాగరిష్ఠత కొనియాడఁ దగినది.

స్వయంకృతాపరాధము.

౧

మనహిందూదేశమునకుఁ బశ్చిమమునఁ జాలదూరమున
'ట్రాయ్' అను గొప్పపట్టణ ముండెడిది. అది ప్రస్తుతకాల
మునందలి చిన్నియాసియాలో నొకచోట నుండియుండవ
చ్చును. ఆప్రాంతము మిక్కిలి ధనవంతమైనది. 'ట్రాయ్' నగర
నిర్మాణమునకుఁ బూర్వ మైదు గొప్పపట్టణము లచట నొక
టొకటిగా నిర్మింపఁబడి కాలక్రమమున నాశనము నొందినవి.
'ట్రాయ్' నగరప్రాముఖ్యత వానిని విస్మృతి నొందఁజేసెను.
'ట్రాయ్' పట్టణమునకుఁగూడ నంత్యదశ రాకపోలేదు. గ్రీసు
దేశమునఁ బేరెన్నికఁగన్న వీరశిఖామణులైన రాజులందఱేకమై
యీ పట్టణమును విధ్వంసమొనరించిరి. ఇది నాశనమగుటకు
ముందు కొన్ని ఘనకార్యము లిచట జరుగుటచేఁగాఁబోలు
దీనిపేరుమాత్రము తరతరముల నిల్చియున్నది.

'ట్రాయ్' మిక్కిలిబలమైన కట్టడములుగలిగి సుందర
మైన నగరమై యొప్పుచుండెను. అందలి గోపురములు, మేడ
లు, రాజభవనములు, కోటలు వర్ణనాతీతములై యుండెను.
వీధులు పగలంతయు నెడతెఱుపిలేక ప్రజలతో నిండియుండెను.
బాటసారులు, వర్తకులు, నగరద్వారముగుండ నెల్లపుడు లోనికి

బయటికి నచ్చుచుఁ బోవుచుండిరి. ప్రక్కనుండి సన్నని సముద్రపువాయువులు నగరమువైపు వీచుచుండెను. నూర్యుఁడు తన సహస్రకీరణములఁ బ్రకాశముగ వెదజల్లుచుండెను. నందన వనమున కెనయగు పూలఁదోట లెల్లెడల శోభిల్లుచుండెను. నగరవాసు లందఱు నత్యుత్సాహముతోను నత్యానందముతోను కాలముఁ గడపిరి. ఇట్టి పట్టణము నామమాత్రావసిష్ట మగు నని నగరవాసు లెన్నఁడును గలనైన దలంచియుండలేదు.

‘ప్రియమ్’ అనునాతఁ డాపట్టణమునకు రాజు. తన ప్రజలయానందమునఁ బాల్గొనుచుఁ దాను నానందాభిని మునిఁ గితేలుచుండెను. అతఁడు తన భార్యయగు ‘హిక్యూబ’యొక్క సౌందర్యమునకును, దన కుమారుల భుజబల సంపదకును, నగరవాసుల సత్ప్రవర్తనకును మిక్కిలి సంతసించుచుండెడివాఁడు. మఱియు నీరాజదంపతులు తమ కింకొక సుపుత్రుఁ డుదయింపఁగలఁడను కోరికతో నుండిరి.

ఒకనాఁటిరాత్రి రాణి యొకవింతకలఁ గనెను. కలలోఁ దాను ప్రసవించినది. జన్మించినశిశువు మానవుఁడుగాక ధగధగ మెఱయుచు నిప్పును గ్రక్కుచు మంటలుమండుచున్న యొక కొఱవి యయ్యెను. ఆకొఱవి వెంటనే ‘ట్రాయ్’ నగరము నంతయుఁ బరశురామప్రీతిఁ జేయుచుండెను. భయసంభ్రమములతో రాణి మేల్కొనినది. తన నాథున కీ దుస్స్వప్న మెఱింగించినది.

కలలోని సంగతు లెల్లప్పు డామె కన్నులఁగట్టినట్లుండెను. ఆమెమాత్రము తమ కెద్దియేని యొక ముప్పు వాటిల్లనై యున్నదని గ్రహించెను. అప్పటినుండియు నామె యెట్టి యపాయము రాకుండఁ దప్పించుకొనఁగలుగు మార్గముఁ జూచుచునే యుండెను.

కతిపయమాసముల కామె కొక చక్కని కుమారుఁడుదయించెను. పుత్రజననమున కామె సంతసించుటకు బదులు మిక్కిలి ఖిన్నురా లయ్యెను. తా నదివఱలోఁ గాంచిన కల తన యూహాపథమునుండి తొలఁగిపోలేదు. తమకుఁ జన్మించిన శిశువు జీవించునెడలఁ దమ నగరమునకుఁ దప్పక ముప్పు వాటిల్లఁగలదని యామె రాజుతో ననెను.

“నీపుత్తుని నీవే యంత మొనరించెదవా” యని రాజు మెను ప్రశ్నించెను. చంపుట కామె యొప్పుకొనలేదు. కడు పాటఁ గాంచిన కుమారు నెవరైనఁ జంపుకొనెదరా? రాణి యగు నామెకుఁ గన్నకుమారుని మరణముకంటె స్వప్రజల వినా శనమే ఘోరముగఁ దోచెను. అందువలన వానిని సమీప పర్వతప్రాంతమునకుఁ గొనిపోయి యా వనమధ్యమందు విడిచిపుచ్చినచో బాగుగ నుండుననియు వాఁడు జీవించియుండుటకు భగవంతున కనుగ్రహము గలిగినచో నాతఁడే వానిని సంరక్షింపఁగలఁడనియు వాఁడు మనకు నిజముగ హాని యొనర్చువాఁ

డయ్యేనేని వాని నీవిధముగఁ దప్పించుకొనినవార మగుదు
మనియు నామె పల్కెను.

వా రాప్రకార మూహించి వెంటనే యా శిశువును
సమీపముననున్న కొండచరియలకుఁ గొనిపోయి దిగవిడిచిరి.
చక్రవర్తికుమారుఁ డడవిసా లయ్యెను. అడవిమృగము లాబిడ్డ
కేహానియుఁ గలుగఁజేయలేదు. పైననశమున వర్షము కురియ
లేదు. కాని చలిగాలి యాశిశువును నిద్రనుండి మేల్కొల్పిపెను.
మేల్కొంచిన యాబిడ్డఁడు బిగ్గటగ నేడ్వసాగెను. ఆకలి యూపసి
పాప యుదరము దహింపఁజేసెను. ఏడ్చినకొలది దాహమె
క్కుడు కాఁజొచ్చెను.

పర్వతము క్రిందిభాగమునఁ గొండలు గొట్టెలకాచరులు
నివసించుచుండిరి. వా రాపిల్లవానియేడ్పును విని వారి గొట్టె
పిల్లలలో నొకటి బెదరి యటచుచున్న దేమోయని యూహించి
తొందరగా నా వైపునకుఁ జనిరి. వా రచట నాపిల్లవానినిఁ
గాంచి యత్యంతాశ్చర్యమునుఁ బొందిరి. వారిలో సహజ
కరుణార్ద్రహృదయుఁ డగునొకఁ డా పసివానిని లేవఁదీసి ముద్దాడి
సురక్షితముగ నింటకిఁ గొనిపోయి తనభార్య కిడెను. ఆమెయు
భర్తగ్రహించి తెచ్చియిచ్చిన పిల్లవాని నత్యంతప్రేమతోఁ
బెంచుచుండెను.

౨

రాజకుమారుడు డా గొల్లవారింటఁ బెరిగి పెద్దవాఁడగు చుండెను. వా రతనికి 'ప్యారిస్' అను నామ మిడిరి. తన పూర్వచరిత్ర యిచ్చుకై నను దనకుఁ దెలియనికారణమున 'ప్యారిస్' కూడఁ దక్కిన గొల్లవారివలెనే మిగులఁ గష్టపడి పనిఁ జేసి జీవన మతిసౌఖ్యప్రదముగఁ గడపుచుండెను. 'ప్యారిస్' ఎండకును గాలికిని లక్ష్యపెట్టక దినమంతయు నాకొండపొంత ములందు దిరుగుచుండెడివాఁడు. రాత్రియంతయుఁ జలిగాలితో నిద్రించుచుండెడివాఁడు. ఆతనికిఁ గావలసిన సర్వమును బ్రకృతి నుండి గ్రహించుచుండుటచేతఁ గాఁబోలు నాతఁడు శీఘ్రముగఁ జక్కని శరీరసౌష్ఠ్యముఁ గలవాఁ డయ్యెను. ఆజానుబాహుఁడై యసమానమైన భుజబలమును సంపాదించెను. ప్రతివానిదృష్టికి నాకర్షణీయమగు సుందరమైన యవయవస్ఫూర్తిచే నాతఁ డొప్పుచుండెను.

ఆతని సహజసౌందర్యమునుఁ గాంచి దేవతలుఁగూడ నాతనియెడ నసూయఁ గలిగియుండిరి. 'క్షీరా' 'అథీనా' 'ఆస్ట్రొడెక్టర్' అను మువ్వరుదేవతస్య లతని నెట్లయినఁ గష్ట పెట్టఁదలఁచి యాతనిదరి కేగి తమమువ్వరలో నెవతెయెక్కువ యందకత్తెయో తెలియఁబల్కుమని యాతనిని నిర్బంధించిరి. ఆతఁ డెన్నుకొనినయూపె కతఁ డొక బంగారురేగుఁబండు బహు మతిగా నీయవలయునని యేర్పఱచిరి.

సాధారణపు గొల్లపిల్లవాని కది సాధ్యమగు పనికాదు.

ఆమువ్వురుయువతులు నొకరినిమించినసౌందర్య మింకొకరు గలిగి యుండిరి.

స్వర్ణమునకు రాణియగు 'హీరా' మిక్కిలి సౌందర్య వతి. ఆమెరథమునులాగునవి మయూరములు. ఆకాశపథమున నాబ్జ్విణము లామెరథమును దీసికొనివచ్చునపు డామెనుందర నదనము మేలిముసుగులోనుండి తళతళ లాడుచుండెను. ఆనాఁ డామె యాభరణముల నైన నలంకరించుకొని యుండలేదు. మస్తు లుగూడ నరియైనవి ధరించియుండలేదు. ఏదియెటులున్న నామె సహజసౌందర్య మామెమహారాజ్ఞిత్వమును చాటుచుండెను.

గ్రీకులలా 'నథీనా' దేవత "కాటుకకండ్లయథీనా" యని వన్నెకెక్కినది. అట్టి యథీనా ప్యారిస్ నకు మనోహర ముగ గోచర మాయెను. ఆమెగంభీరమగు వీక్షణముల శాంత తకును, చల్లదనమునకును నాతఁ డచ్చెరు వందెను. ఆమెయే మిక్కిలి సౌందర్యవతియని యతఁ డూహించెను.

పిమ్మట ప్యారిస్, 'ఆఫ్రొడైట్' వైపు తిరిగి చూచి నప్పుడు మఱింత వ్యాకులతఁ జెందెను. ఆమె యశావనసౌంద ర్యము నిజముగ వసంతకాలమును స్ఫురింపజేసెను. ఆప్రాంత మంతయు సువాసనలతో నిండిపోయెను. ఆతని కేదియో పక్షి తెక్కలవలనఁ గలిగెడు ధ్వని యొకటి వినఁబడెను. ఆమెరథ మునులాగు తెల్లనిపావురము లామెచుట్టు నెగురుచున్నట్లుండెను. కాని యవి యితరులకంటఁ బడకుండెను.

ఆ దేవతాస్త్రీలు మువ్వురు నెవరిమట్టునకు వారు ప్యారిస్ వలన నెన్నుకొనఁబడుటకుఁ గుతూహల పడుచుండిరి. ఆతఁ డామువ్వురిలో మిన్నయగు సుందరి యెవతెయో గ్రహింపఁ జాలక నిశ్చేష్టుడై యుండెను. ముగ్గుడై యున్నయాతని వారు వివిధప్రయత్నముల నాకర్షింప సాగిరి.

‘హీరా’ యిట్లనెను. “ఓయువకుడా! నా చక్కఁదన మును నీవు మెచ్చుకొనవా? నీవు నన్నించుకొనినచో నీకెంతయు సధికారమును గొప్పఁదనమునుఁ జేకూర్చెదను.”

అథీనా “ఆ బహుమానమును నాకు రానిమ్ము. యుద్ధ దేవతాకన్యనైన నాసాహాయ్యమున నీ వెట్టియుద్ధములనైన నతి సులభముగఁ జయముఁ గాంచఁ గలుగుదువు. అట్టి నీవు జీవిత మంతయు మహాగౌరవమునఁ గడపి వీరుడవై వీరస్వర్గము నొందఁ గల” వనెను.

‘ఆఫ్రొడైట్’ “నీవు న న్నెన్నుకొంటివా నీకు గ్రీసు దేశములోని స్త్రీలలోనెల్ల మిక్కిలి యందకత్తెయగు యువతిని భార్యగాఁ గానక నిచ్చెద” ననెను.

అమాయకపుగొల్లపిల్లవాడగు ప్యారిస్ నకుఁ గడసారి యాపెమాటలే మిగుల రుచించెను. తక్కినవారు వచించిన మాటలలోని గొప్పఁదన మాతఁడు గ్రహింపలేకపోయెను. వెంటనే యా బంగారురేగుఁబండును ‘ఆఫ్రొడైట్’ దేవత చేతిలో నుంచెను.

ఆమె తత్తణమే మహాదానందమున వెడలిపోయెను. హీరా యధీనా లాగ్నిహపరవశ్యలైరి. “వ్యారిన్ తొందరపడి యెన్నుకొనెను. ఎప్పుడో యొకప్పు డీతఁ డిందులకై తప్పక పశ్చాత్తాప మొందఁగలఁ” డని వారిరువురు నిందించిరి. పిమ్మట వారును మెల్లఁగ నదృశ్యలైరి.

3

కొంతకాలమునకు ‘ట్రామ్’ నగరమున ‘ప్రియమ్’ రా జేదియో యుత్సవముఁ జేయఁ దలపెట్టెను. ఆరోజులలో నుత్సవ సమయములలో దేవతారాధనకొఱకు జంతువులను బలియిచ్చు వాడుక మిక్కుటముగ నుండెను. అందు బలియియఁబడు జంతువులు, బాగుగ బలిసియుండినవి కావలసియుండెడివి. ఆ యజ్ఞపశువు లేమాత్రము బలహీనములుగ నున్నను, ననాకార ములుగ నున్నను ముదిసినవైయున్నను వారి దేవత లాగ్ర హించెదరని వారల గట్టి సమ్మకము.

కాఁబట్టి ‘ప్రియమ్’ రాజు తన కుమారులలో నిద్దఱి కిట్లాజ్ఞాపించెను. “మీ రాసమీప వర్వతప్రాంతముల కేగినచో మిక్కిలి బలముగలజంతువులు దొరకఁగలవు. అట్టి వానినిఁబట్టి సమర్పించినచో దేవతలు తృప్తిఁ జెందుదురు. కావున మీ రిప్పుడే పోయి యట్టి జంతువులను బట్టెఁడు.”

అంత సోదరు లిరువురును బయలుదేరిరి. ఆ సమీప

పర్వతములఁ జేరిరి. అక్కడ నొక చక్కని యెద్దునుఁ గాంచిరి. “ఈచక్కనియెద్దును దీసికొనిపోయివహ్ఁ దండ్రిగా రెంతయు సంతసింపఁగల” రని వారిలో వా రనుకొనిరి. ఎద్దును బట్టుకొని వారు తమనగరమువై పు నడిపించుచుండిరి.

ఆయెద్దు ‘ప్యారిస్’ దై యుండెను. కొంతదూరము వా రాయెద్దును దోలుకొని పోయినపిదపఁ గొండమీఁదనుండి ప్యారిస్ వారినిఁ గాంచెను. “దొంగలు, దొంగలు !” అని యాతఁ డఱచెను. సాధ్యమయినంత వేగముగఁ గొండదిగివచ్చి యాతఁడు తనయెద్దును దొంగిలించుట న్యాయముకాదని కేక లిడుచు నాబలవంతులైన రాకుమారుల నెన్నాడెను.

వా రాతనిమాట యిసుమంతయు లక్ష్యపెట్టలేదు. ఆ విధమున నెద్దువెంబడి ‘ప్రియమ్’ రాకుమారులును వారివెచుక ‘ప్యారిస్’ను పరుగిడుచు ట్రాయ్నగర ద్వారమును సమీపించిరి. ‘ప్యారిస్’ యేడ్చుచు “రాజుగారిని దర్శించి న్యాయము దయ చేయించుఁ” డని వేడు కొనెను.

రా జాతనిచరిత్రయంతయు నడిగి తెలిసికొనుచుండ నచిర కాలములోనే ప్యారిస్ పూర్వవృత్తాంత మంతయు బయలు వడి నది. “ఇతఁడు మనకుమారుడే, మనబిడ్డఁడే, తిరిగి మనదగ్గ ఱకుఁ జేరుటకై భగవంతుఁ డీతని సొరక్షించియుండు” నని రాజు సంతసమునఁ గేక లిడెను. రాణియు నతనిఁ దనపుత్తుఁడని గ్రహించి యాతని సౌందర్యమును యవయవసౌష్ఠవమును

గాంచి తనభయంకర నవ్వువిషయముల మఱచెను.

‘ప్యారిస్’ను రాజభవనములోనికిఁ గొంపోయిరి. అతనికి విలువగల దుస్తులు ధరింప నిచ్చిరి. అతనిసోదరు అతనికి ఘన మగు స్వాగత మిచ్చిరి. అప్పటినుండియు ‘ప్యారిస్’ జీవనమున మార్పు గలిగెను. అతఁడు మరల మహారాజకుమారుడై మిక్కిలి సుకుమారముగ మెలఁగుచుండెను. ప్రస్తుతపు టానంద దినము లాతని వెనుకటికష్టదినములను మఱపుఁగొలిపినవి.

‘ఆఫ్రొడైట్’ దేవత తన కొసఁగిన, వరముమాట యా తనికి జ్ఞప్తియందులేదు కాని ‘ఆఫ్రొడైట్’ మాత్రము తన వాగ్దానము మఱువలేదు. ఒకనాఁ డొంటరిగ నున్నతఁకి ప్యారిస్ న కామె ప్రత్యక్ష మాయెను. అతనికిఁ దానొసఁగిన వరము సంగతి జ్ఞాపకముఁ జేసెను.

“సరియే, నీవు నాకొసఁగుభార్యను నే నెచ్చట గ్రహింపఁగలుగుదునని యాతఁ డామెను ప్రశ్నించెను. ఆమె యిట్లు జవా బొసంగెను. “నీ వొక యోడపై నెక్కి తిన్నగఁ బశ్చిమమునకుఁ బ్రయాణము సాగింపవలెను. కొన్నాళ్లకు నీవు ‘హెల్లాస్’ అను నొక సుందరదేశమును జేరుదువు. నీవచ్చట నా సౌందర్యలలామను జూడఁ గలుగుదువు.”

ఇట్లు చెప్పినతోడనే ప్రయాణమునకుఁగావలసిన యోడయును సామగ్రియు సిద్ధము చేయఁబడెను. వెడలుటకు నియమింపఁబడిన దినము వచ్చెను. ‘ప్యారిస్’ తన మాతాపితలకు

నమస్కరించి వారిసెలవుఁ గైకొని తనహితులఁ గొందఱను వెంటఁబెట్టుకొని ‘ హెల్లాస్ ’ ప్రాంతమునకుఁ బయనమయ్యెను. ‘ హెల్లాస్ ’ ప్రాంతమునే ‘ గ్రీస్ ’ అందురు. అందలి గొప్ప నగరములలో ‘ స్పార్టా ’ నగర మొకటి.

‘ మెనీలాస్ ’ స్పార్టాకు రాజు. ఆతనిభార్య ‘ హెలెన్ ’ అనునామె మహాసౌందర్యవతి యని సేరుఁ గాంచెను. అంతకు మున్నెన్నఁడు నట్టి సౌందర్యవతి జగమున జన్మించియుండలేదని యామె విఖ్యాతి వడసెను. ఆమెముఖారవింద సందర్శనము ప్రతిమానవునిఁ బ్రేమాన్మాదమున ముంచితీరును. ‘ ప్యారిస్ ’ యొక్క వీక్షణము లామెపై మొదటిసారి ప్రసరింపఁగనే, ‘ ఆఫ్రోడైట్ ’ దేవతచే నూహింపఁబడిననుందరి యీమెయే యని యాతని హృదయమున స్ఫురించెను. నేను నిశ్చయముగ నీమెను వివాహమాడినచో నెంతటి యదృష్టవంతుఁ డనఁదగుదునోగదా! యని యాతఁ డూహించెను.

౪

స్పార్టారాజైన ‘ మెనీలాస్ ’ ‘ ట్రాయ్ ’ రాజుకుమారుడైన ‘ ప్యారిస్ ’ నకును, ఆతని మిత్రబృందమునకును, సత్యంతాదరముతో స్వాగత మొనఁగెను. దూరదేశమునుండి సముద్రములు దాటి తనదేశమునకు వచ్చినవారగుటవలన వారి కమితమగు మర్యాదలు జరుపఁబడినవి.

ప్యారిస్ తనవెంటఁ దీసికొనివచ్చిన విలువగల వస్తువులలోఁ బెక్కింటిని రాజునకును రాణికిని బహుమాన మొనంగెను. మఱియు నాతఁడు హెలెన్ రాణి కనేకచిత్రవిచిత్రములగు తనదేశపుఁగథల నెన్నొ జెప్ప మొదలు పెట్టెను. ఆమెయు నాచిత్రము లన్నిఁటిని దనకన్నులాఱఁ గాంచ నభిలషింప సాగెను.

ఇట్లు కొన్నిరోజులు గడచినవి. ' ప్యారిస్ ' రాజభవనముననే యుండి రాజచంపతుల కత్యుత్సాహకరములగు గాథలఁ జెప్పుచు వారల నానందనిమగ్నులఁ జేయుచుండెను. ఒకనాఁడు ' మెనీలాస్ ' సముద్రముపై దూరముగఁ బ్రయాణముఁ జేయవలసిన యక్కఱ సంభవించెను. చాలరోజులవఱ క్కాతఁడు తిరిగి వచ్చుటకు వీలులేదు. అతఁడు తన సతీమణిని ' ప్యారిస్ 'ను నింట నునిచి వెడలిపోయెను.

పరాంగన యని సందేహింపక, రూపవతియగు ' హెలెన్ ' కొఱకై వేచియున్న ' ప్యారిస్ 'న కదియే మంచితరుణ మగుటచే నాతఁ డామెను వివిధోపాయముల నాకర్షింప సాగెను. ఆమెను నిజనగరమును వీడి ఘనతవహించిన ట్రాయ్ నగరమునకుఁ దనతో రమ్మని ప్రార్థించెను. ఎట్టకేల కామె యొప్పుకొనెను. వారి కాప్రయాణమునకుఁ గావలసినవాని నన్నిఁటిని సమకూర్చుకొనిరి. ఒకనాఁటిరాత్రి చీకటి సమయమందు వారిరువురును స్వార్థారాజభవనమును విడిచిరి. సముద్రముదరికిఁ జేరిరి. వారికొఱ కొడ సిద్ధము చేయఁబడెను. ' హెలెన్ ' ' ప్యారిస్ '

లిరువురు నోడ నెక్కిరి. అప్పుడు గాలి విస్తారముగ నుండెను. తెరచాచ లెత్తబడినవి. గాలి యాయోడ సతిశీఘ్రముగ నముద్రములోనికి లాగివైచెను. ఎట్టులైనను వారు జంకక నాయర్థ రాత్రియందుఁ బయనమై స్వార్థానగరము విడిచి ట్రాయ్ నగరమునకుఁ బోవుచుండిరి. కామాంధులైన వారి కేది యొనరింపవచ్చునో, యేది యొనరింపఁగూడదో తెలియదుగదా! 'ప్యారిస్' అదివఱ కెన్నఁడు నట్టి కష్టమగు ప్రయాణము సాగించియుండలేదు. 'హీరా' 'ప్యారిస్'ను శిక్షించుటకై తరుణముకొఱకు వేచియుండెను. అప్పు డామె వెంటనే యొక పెద్దతుపానుఁ గల్పించెను.

ఉటుములు, మెఱపులు, మిక్కిలి భయంకరముగ నుండెను. సముద్రమంతయు నల్లకల్లోలమై పోయెను. ప్రతిక్షణమందు నోడ మునిగిపోవునంతటి భయముగా నుండెను. భయోత్పాదకములగు పెద్దపెద్దకెరటము లోడ కిరుపార్శ్వములఁ గొట్టుచుండెను.

అట్టితఱిని ప్యారిస్ తప్పించుకొనుట కష్టసాధ్యముగ నుండెను. అతఁ డొసరించిన సుకృతమువలననో 'ఆఫ్రాజ్జెట్' సాయము వలననోగాని యానాఁడు తటస్థించిన కష్టసముదాయముల నన్నిటిని దాటి 'ప్యారిస్' 'హెలెన్' సహితముగ 'ట్రాయ్' నగరముఁ జేరెను.

నగర మంతయు నూరేగి, ప్యారిస్ 'హెలెనా'ను తన తల్లికడకుఁ దీసికొనిపోయి యిట్లనియెను. "తల్లీ! ఇదిగో

ఈమెయే నాభార్య. నన్నుఁ బ్రేమించినట్లే యీమెనుఁగూడ నీవు ప్రేమించవలెనని నాకోరిక.”

‘ప్యారిస్’ ‘హెలెనా’ లఁజూచి ‘ప్రియమ్’ ‘హెక్యూ బా’ లు మిక్కిలి సంతసించుచుండిరి.

అంతట రాజదంపతు లిరువురును, వెనుక రాణిగనిన కల యొక్క ఫలితములు నిక్కములు గావనియు మహాసౌందర్య వతియగు గ్రీసుదేశపురాణిని భార్యగాఁ దెచ్చుకొనిన ప్యారిస్ తమకు సుపుత్తుఁడనియు నమ్మియుండిరి.

౫

ప్యారిస్ హెలెనాలకు మహానైభవమునఁ గళ్యాణ మహోత్సవము జరిగినది. ‘ప్యారిస్’ అత్యంతానందమున మునిగియుండెను.

ఈలోన గ్రీసుదేశములోని చారులు ‘మెనీలాస్’ కడ కేగి యాతనిభార్యను ప్యారిస్ గొనిపోయిన వృత్తాంత మంత యుఁ దెలిపిరి. తత్క్షణమే యాతఁ డింటికిఁ జని తన మంత్రివర్గమును మిత్రబృందమును గలిసికొని కర్తవ్య మాలోచించెను.

“కొంతసేనను వెంటఁబెట్టుకొని ట్రాయ్ నగరముపై దండెత్తిపోయి బలవంతముగ హెలెనాను తిరిగి తీసికొనిరావలె” నని వారందఱు సలహా నిచ్చిరి. మరియు, ప్యారిస్ చేసినస్వామిద్రోహమునకు వానికిఁ బ్రాయశ్చిత్తముఁ గావింపవలెననియు

ట్రాయ్ నగరమును విధ్వంసముఁ గావింపవలెననియుఁ బ్రోత్సహించిరి. మఱియు ప్యారిస్ ను ఆతనిస్నేహితులగు ట్రోజనులను బూర్తిగా నీప్రపంచమున నిశ్చేషులగునట్లుగాఁ జేయవలెనని మిక్కిలి హెచ్చరించిరి.

వెంటనే 'మెనీలాస్' తగుప్రయత్నములఁ గావించెను. గ్రీసుదేశములోని యత్యధికబలసంపన్నుల నందఱినిఁ జేరఁదీసెను. అందుఁ 'అఖిలీస్' పంటియుద్ధవీరు లుండిరి. 'ఒంటికన్ను పాలిఫీమస్' నంత మొందించిన మహాధీరుఁడును యుక్తిపరుఁడు నైన 'యూలిసిస్' యొక్క సోదరుఁడైన 'అగమెమూస్' మొదలుగాఁగల మహావీరశ్రీమణు లెందఱో యా సేనయందుఁ బాల్గొనిరి. సుమా కొకవెయ్యి పడవల నిండుగఁ గూర్చుండి యశేషముగు యుద్ధసామగ్రిని బ్రోవుజేసికొని గ్రీకులు ట్రాయ్ నగరముపై దండెత్తిరి. వారి భేరినినాదములును, విజయధ్వానములును వినువారిగుండె లదురఁ జేసెను. మార్గమధ్యమందనేక కష్టములకు లోనై తుదకు ట్రాయ్ నగరపు టొడ్డున దిగి తినుగుడారముల నెలకొల్పిరి. గ్రీస్ సైన్యములు ట్రాయ్ నగరమును ముట్టడించెను. ట్రోజనులు బయటికి రా వీలు లేకుండెను. ఉన్నంతవఱకుఁ దమ నగరములోని తినుబండారములఁ దినవలసినదేగాని పైనుండి తెచ్చుకొనుటకు వారికి వీలులేదు. వారీవిధమునఁ గొన్నాళ్లకుఁ దినుబండారములకై యిబ్బంది పడవలసిన వారైరి.

రెండుపక్షములవారికిఁ దొమ్మిదిసంవత్సరములు మహా
సంగ్రామము జరిగెను. పదియవసంవత్సరమున బ్రోజనులు
పూర్తిగా నాశనమైరి. మండుచున్న కొఱవులఁ జేతఁబట్టుకొని
గ్రీకులు 'ట్రాయ్' నగరమును నాల్గుమూలల నంటించిరి. నగర
మంతయు దగ్ధమైపోయెను. ట్రాయ్ నగరము నామమాత్రావ
శిష్ట మయ్యెను. 'ప్యారిస్' చంపఁబడియెను. మెనీలాస్
'హెలెనా'ను గైకొని గ్రీసుదేశమునకుఁ దీసికొనిపోయెను.
హెక్టూబాగాంచిన వింతకల యథార్థ మాయెను. ప్యారిస్
నిజముగఁ దనమాతృదేశ వినాశనమునకుఁ గారణమైన కొఱవి
యైపుట్టి స్వయంకృతాపరాధమున మరణించెను.

భూ త ద య

౧

చ్యవనునిపుత్రుడగు ప్రమతికి రురుడను కుమారుడు గలడు. అతనితల్లి యమృతమున జనించిన ఘృతాచి. రురుడు దీప్తిమంతుడు, విద్యావంతుడు, నిష్ఠాగరిష్ఠుడు ముని శ్రేష్ఠుడు.

గంధర్వరాజగువిశ్వావసునకు నప్పరసలలో నొకతెయగు మేనకవలన నొక కొమరిత కలిగెను. శై శవమునుండియు నామె స్థూలకేశుడను నొకమునినాథుని యాశ్రమమునఁ బెరుగుచుండెను. ఆకన్నియ మిక్కిలి రూపవతి. లావణ్యరాశి. సుగుణంబులప్రోవు. ఆబిడ్డ సర్వవిషయముల నితరప్రమదలకంటె నుత్కృష్టయగుటవలనఁ బ్రమద్వరయను నభిధేయమున నొప్పుచుండెను.

రురునిప్రతిభావిశేషములఁ బ్రమద్వరయుఁ బ్రమద్వర రూపలావణ్యగుణగణంబుల రురుడును దెలిసికొనిరి. పరస్పరము స్నేహభావ మంకురించెను. రోజులు గడచినకొలది వారి గాఢ మైత్రి ప్రేమగాఁ బరిణమించెను. ఒండొరులు పరిణయమాడ నిశ్చయించుకొనిరి.

ఒకనాఁడు ప్రమద్వర చెలికత్తెలతోఁగూడి వనవిహారము సలుపుచుండ దురదృష్టవశమున నొక్కయెడ నొక కూరసర్ప

మామెపాదములక్రిందఁ బడెను. ఆమె తొట్టుపాటుఁ జెంది దానితోఁకఁ దొక్కిన నా భుజగము బుస్సు మనుచు నామెపై కుటికి యొక్క- కాటు వైచెను. ప్రేమద్వర సర్పదప్తయై వెంటనే యవనిపైఁ ద్రొక్లెను. కన్నియ లండలు భయకంపితలై యట చుచుఁ బరువులిడిరి. దయంతరంగులగు కణ్వ, గౌతమ, భరద్వాజ ప్రముఖమునివరు లెల్లరు నీయుదంత మెఱిగి స్థూలకేశా శ్రమమున కరుదెంచిరి. జనకుడైన ప్రేమతియుఁ బరుగెత్తి వచ్చెను. రురుం డతిసంభ్రమంబున నా ఘోరవార్త విని రోజు కొనుచు సతిశీఘ్రముగఁ బటతెంచెను. అంతలోననే యాకుమారిక శరీరమంతటను విషము వ్యాపించెను. ఆమె ప్రాణములు పోవుచుండెను. అప్పు డచట నున్నవారందఱును శోకపూరిత హృదయులైరి.

రురుం డాటనిదుఃఖానలమున కోర్వఁజాలక తత్తణమె యరణ్యమునకుఁబోవ నిశ్చయించుకొని యిట్లు విలపించెను. “అయ్యో! నాప్రాణధనము ప్రాణములఁ గోల్పోవునేమో? నా కింకేదిదిక్కు, నన్నీయాపదనుండి తప్పించువార లెవ్వరు? నేనే దేవతలకు, మర్త్యులకు, సగ్వప్రాణికోటికి హితమగు పుణ్యకర్మలఁ జేయువాఁడనేని, నేనే పెద్దలయెడల భక్తివినయములు గలవాఁడ నయియుందునేని, నేనే తపశ్శాలినినేని, ఓదేవతలారా! మీయెదుట నాహృదయే శ్వరి విషనిర్ముక్త యగుఁగాక! ఓయయ్యలారా! మీరందఱు ననేక విషతత్త్వముల నెఱింగిన మాంత్రికులు, నిపుణులును,

తాంత్రికులును, మహాపురుషులైన మీర లేదైన నుపాయ మొనరించి విషము వెడలించి నాహృదయేశ్వరిని నాకుఁ బ్రసాదించరా ! నాతపమువలనను, నావిద్యాదానమువలనను గలిగిన ఫలితమంతయు మీకు సమర్పించుకొనెద”నని యాకృందనముఁ జేసెను.

శోకవ్యాకులితహృదయుండును, దీనాననుండును నగు రురుని మొఱలాలించి యాతనికిఁ బ్రియమొనరింపనెంచి యాకాశమునుండి యొక దేవదూత యిట్లనియెను. “ఓయయ్యా ! విధివశంబునఁ గల్గిన యియ్యువద్రవము నెవరును దప్పింపజాలరు. అవశ్య మనుభవింపవలసినదే. కాని నా కొక్కయుపాయము దోచుచున్నది. నీ యాయువునందు సగ మామె కర్పించినచో నామె బ్రదుకఁగలదు. ఇందులకు సమవర్తియు నియ్యకొను ” నని వచించెను.

రురుఁ డత్యంతామోదమున వెంటనే తన యాయువునం దర్థం బామె కిచ్చెను. ప్రమద్భర తత్త్వణమే విషనిర్ముక్తయై యితోధిక రూపలావణ్యముల వెల్లొందెను. ధర్మరాజానుమతము నను, దేవదూత వాక్యములవలనను, ప్రమద్భరకు మృత్యువు తప్పెను.

రురుఁడును బ్రమద్భరయు వివాహమాడి యిష్టవిహారముల నల్పుచు సుఖంబుగఁ గాఁపురము సేయుచుండిరి.

౨

రురుడు పీఠమురాలిని రక్షించుకొనుటకుఁ దన యాయువున నగసా లామె కర్పించి తన కపకార మొనరించిన యురగ కులముపైఁ దఱుఁగని కోపమునఁ దత్కులమంతయు నాశనమొనరింపఁ బ్రతిజ్ఞ చేసినవాఁ డగుటచే నాఁటినుండియుఁ గాననములఁ దిరుగుచుఁ బన్నగములుండు పుట్టలన్నియు వెదకి వెదకి యందలి పాముల నన్నిఁటిని భీకరదండప్రభూతములచే నంత మొందించుచుండెను.

కొంతకాల మిట్లు భుజగములఁ బాలియించుచు నతం డొక మహానర్పముం జంపఁ దలఁచి తన భీకరదీర్ఘదండముఁ బైకెత్త నా ద్విజిహ్వము భయకంపితయై “హరిహరీ” యని కేకలిడుచు “ఓయయ్యా! నీవెవఁడవు. నీ యాకారమునుబట్టిచూడ నీ వొక సద్బ్రాహ్మణ వంశసంభవుఁడ వనియు, సద్వ్రతసంపన్నుఁడ వనియు, సర్వభూతసమవర్తి వనియు, నే నూహించుచున్నాను. అట్టి నీ విట్లేల నిష్కారణముగఁ బన్నగములఁ బరిమార్చనొచ్చెదవు.” అని యడిగెను.

తాను రురుడ ననియు, దనప్రియురాలగు ప్రేమద్వారకును దనకును సర్పము లేవిధమున నపకార మొనరించెనో యది యంతయునుఁ జెప్పి తా నప్పటినుండియుఁ బన్నగములనెల్లఁ బరిమార్చ సమకట్టితినని వచించుచు నమ్మహాహినిఁ గూడ వ్రయ్యలు గావింపఁ దన కరమునందలి భయకర దండమును

మఱలఁ బై కెత్తెను. తత్తణమె యా మహాసర్ప మొక ముని వరుఁడై నిల్చి తనవృత్తాంత మంతయు నిట్లు రురున కెఱింగించెను.

“నేను సహస్రపాదుఁడను ఋషిని. ఖగముఖుఁడను నా సహాధ్యాయుఁ డగ్నిహోత్రగృహమున నున్నతఱి నే నాత నిపై గడ్డిపాము నొకదానినిఁ బడవేయ నాతఁ డందుల కలిఁగి నీవు విషములేని పాము వయ్యెదవుగాక, యని నన్ను శపించెను. నేరక చేసిననా నేరమును క్షమింపుమని నే నతనిని వేడఁ దన వాక్య మమోఘమనియు, భృగుకులనర్థనుండగు రురుండు నీశా పవిమోచనముఁ జేయఁ గలఁడనియు, వచించెను.

ఆతని వచనప్రకారము నేటికి నీవలన నాశాప విముక్తియైనది. పుణ్యమూర్తివగు నీ వెఱుఁగని ధర్మములు లేవు. అయినను నీ కొక విషయముఁ జెప్పఁ దలంచితిని. నీవు సద్బ్రాహ్మణుండవు. జ్ఞానసంపన్నుఁడవు. సర్వభూత హితుఁ డవు. సర్వసముఁడవు. శాంతుఁడవు. కరుణాళుఁడవు. వేదహి తుల ననుష్ఠించువాఁడవు. “అహింసా పరమోధర్మః” అని యందురు కావున హింస చేయుట నీకుఁ గానిపని. జనమే జయుఁడనురా జొనరించు యాగమున నీ దుష్టోరగము లన్నియు నశింపఁగలవు. కావున నీ విఁక వీనినిఁజంపు టుడుగు మని వచించెను. రురుఁ డప్పటినుండియుఁ దన కోప ముపనంహరించుకొని సర్పమారణమును మానివై చి సర్వభూతదయాపరుఁడై మెలంగుచుండెను.

సహగమనము.

౧

మొగలాయి మహాసామ్రాజ్య సార్వభౌముఁ డక్కరు. ఆతఁడు గుజరాత్ రాజ్యమును స్వాధీనముఁ జేసికొనురోజులలో నొకదినమున రాజపుత్రస్థానపు సరిహద్దులనుండి యొక మహా సైన్య మరుగుచుండెను. ఆసైన్యము తమచక్రవర్తియగు అక్కరు స్వయముగ నడుపుచున్నసేనను గలసికొనుటకై గుజరాత్ నకుఁ బోవుచున్నది.

వారి హస్తములలోని కత్తులు, డాల్లు, శరీరములయం దలి కవచములు ధగధగ మెరియుచుండెను. ఆసైనికు లత్యంతోత్సాహముతో నుండిరి. అబ్బాస్ ఖాన్ అనునాతఁ డాసేనకు నాయకుఁడు. ఆతఁ డొక మొగలాయియోధుని కుమారుఁడు. ఆతఁ డాజానుబాహుఁడు. దృఢశరీరుఁడు. స్ఫురద్రూపి. యువ కుండగుటంబట్టి యతని ముఖమందొక విధమగు నూతన యౌవన విలాసము తాండవ మాడుచుండెను. మఱియుఁ బరాక్రమశాలి యగు అక్కరుసార్వభౌముని నాయకత్వమున జరుగు నా యుద్ధమునఁ దన భుజశక్తి వినియోగించి పేరువడయు నుత్సాహముతో ఖానుఁ డుప్పొంగుచుండెను.

కొంతదూర మరిగినతరువాత దూరమునుండి గుఱ్ఱముల పంక్తియొకటి యీ మహమ్మదీయసేన కెదు రాయెను. ఆ

గుఱ్ఱపురౌతులు హైందవరాజపుత్రులు. ఆ యశ్వదళము నిశ్శబ్దముగా నెమ్మదిగా నడచుచుండెను వారితో నొక సవారి వచ్చుచుండెను. ఆ సవారితలుపులు మూయఁబడి యున్నవి. అందుంచఁబడిన నారీమణి సకల శోభామయంబగు మానవప్రపంచమునుఁ జూడలేకపోవుటయేగాక గాలిని సైతము చీల్చలేకుండు నట్టి దురవస్థ యుండుండెను. ఇరుప్రక్కలఁ గల సహజమగు ప్రకృతిసౌందర్యమును జూచి యానందించుటకై న నామెనోచుకొనలేదు.

హైందవపటాలములవారు రోహిణీనదియొడ్డునఁ బయనము సాగించుచుండిరి. సాయంసమయ మగుచుండెను. ఒక దొంగలగుంపు హఠాత్తుగ వచ్చి రాజపుత్రుల నడ్డుకొనినది. గుంపులోనివా రా సవారి నాఁచిరి. రాజపుత్రుల నందఱిని దఱిమి నైచిరి. సవారి నాకృమించుకొనిరి. తలుపులఁ బగులఁగొట్టిరి. అందున్న యువతి నీవలకు లాగిరి. ఆయువతి మిగుల సౌందర్యవతి. అతిసుకుమారి. ఆమెపేరు తులసీబాయి. అప్పుడామె తన యత్తవారియింటికిఁ దీసికొనిపోఁబడుచున్నది.

౨

ఆ గుంపులోని మోటుమానవులైన దొంగ లందఱు నామెనుఁ జట్టుకొనిరి. పాపము తులసీబాయి స్పృహతప్పి పడిపోయెను. ఆ తరుణికి సుమారు పదునైదు వత్సరముల ప్రాయము

ముండెను. ఆమె తల్లిదండ్రుల కేకపుత్రిక యగుటవలన నత్యంత గారాబమునఁ బెంచఁబడినది. చిన్నతనమునుండియుఁ గష్ట మన నేమియో యెఱుఁగనిబేల యా తులసీబాయి. కొంతతడవున కామె కొకింత స్మృతి కలిగినది. దొంగలను జూచినయంతనే తులసీబాయికి పురాణకథలలోని పెద్దపెద్ద భూతములు దయ్యములు జ్ఞప్తికి వచ్చినవి.

దొంగ లామె యమూల్యాభరణముల నన్నిటినిఁ దమ కిచ్చివేయుమని దండించిరి. అందుల కామె యెదురు చెప్పనేర దయ్యెను. భయకంపిత యగుటచే నామె కంఠమునుండి విలువ గల ముత్యాలహారములును, చెవులనుండి కమలములును, ముక్కు నుండి నత్తును, కాలుసేతులనుండి బంగారుగొలుసులు గాజులును, దీసివేసి యిచ్చుట కామె చేతు లాడినవికావు. తులసీబాయి జాగు నేయుచుండుటచే దొంగ లామెను దాఁకి యామెవస్తువులఁ బెఱుకుకొనుటకు సంసిద్ధు లగుచుండిరి.

ఈకోలాహలము మొగలాయిసేనానాయకుఁడగు అబ్బాస్ ఖాను నాకర్షించినది. వెంటనే ఖానుఁడు తన సైన్యము నచ్చోటికి మఱలెచ్చెను. మొగలాయిసేనఁ జూచినతోడనే దొంగలు చెట్టున కొకరుఁడై పరువు లిడిరి. భయకంపితయగు తులసీబాయి మాత్ర మచ్చటనే క్రిందఁ బడియుండెను. ఆమె దుఃఖసముద్రమున మునిగిపోయెను. ప్రాణరక్షకుఁడైన ఖానుఁడు సమీపించు కొలఁది నామెకు ధైర్యము హెచ్చుచుండెను. ఆమె శరీర

చ్చాయయే మాతెను. నూతనతేజస్సు ప్రకాశింపఁ దొడఁగెను. ఆమె యంతకు మున్నెన్నఁడు నట్టి యద్వితీయభుజబలశాలియగు సుందరాకారునిఁ గని యెఱుంగదు. జన్మించిన దాది నాఁటివఱ కితరమగవానినే యామె చూచియుండలేదు.

భానుఁ డామె వదనమును వీక్షించెను. ఆమె చల్లనికనుదా మరలనుండి బొప్పబిందువులు జాతెను. ఆమెయు నాతని వదన మును గ్రేగంటఁ జూచెను. ఆతని హృదయము వివశమయ్యెను. ఆ జవరాలి చూపులే యతని హృదయమునఁ బ్రేమబీజములు నాటినవి. పాప మాతఁడు వేదనఁగూడఁ బొందినాఁడు. అత్యంత జాగరూకతతో నాతఁ డామెను సవారియం దాసీనురాలిగఁ జేసెను. ఆతని మనస్సునందొక నూతనోత్సాహకరమైన యూహ జనించెను. ఆకాశహర్మ్యములు గట్టనెంచెను. “ఈయరణ్యమ ధ్యమున నున్న నిజదుర్గములోని కీ సుందరిని దీసికొని పోయి నచో నచ్చట నెంతసుఖముగఁ గాలముఁ గడుపవచ్చునో? ఏదైన సుందరమగు కుటీరమున నీ కుటిలకుంతలి నుంచినచో నితరప్రపంచవిషయముల కెంతమాత్రము సంబంధము లేకుండ నెంతయానందముగ జీవయాత్రఁ గడుపవచ్చునో” యని యాతఁ డాలోచించుచుండెను.

ఆక్షణములోనే తనసార్వభౌమునియెడఁ దాను నిర్వ హింపవలసినకార్యము విధాయకకృత్యమని స్ఫురించెను. ఒక వంకఁ దనచే సాహాయ్య మొందిన తులసీబాయి ననునయ్యి

చుట. మఱియొకవంకఁ దనసార్వభౌముని యాజ్ఞఁ బొలింతుట. మొదట సార్వభౌమునికార్య మొనరించుటయే ముఖ్య మని తలంచెను.

3

పిమ్మటఁ దులసీబాయి తన యత్తవారియింటికిఁ గొని పోఁబడుచుండెను. అబ్బాస్ ఖానుఁడును దీర్ఘముగ నాలోచించుచు నామె సవారివెంటనే తనగుట్టమును నడపుచుండెను. ఆతఁ డా సవారిలోనున్న తులసీబాయినిఁ జూచుటకు వీలు లేదు. ఆమె మాత్రము సవారితలుపుల సందునుండి యాతనిని జూడఁగలుగుచుండెను. చూచినకొలఁది నాతని సుందరాకార మామె హృదయము నాకర్షింపసాగెను.

కొంతదూర మరిగినపిమ్మట ఖానుఁడు తులసీబాయిని విడిచి వే తొకమార్గమునఁ బోవలసి వచ్చెను. మాటలు తడవబడుచున్నను ఖానుఁడు నిశ్చలత్వము నటించుచు నేమిమో చెప్పుచుఁ దులసీబాయికి వీడుకోలు చెప్పెను. ఆమెయు నత్యంతాతురతతో క్షత్రియకులాచారమును వెనుద్రోసి సవారితలుపులఁ దెరిచి తన ప్రాణరక్షకుఁడగు ఖానున కొక వజ్రపుటుంగరము నందించెను. ఒక్కసారిగా నొండొరులు ప్రేమతో వీక్షించుకొనిరి. ఇరువురి కన్నులనుండియు నొక్కమా తానందబాష్పములు గాఢము. వెంటనే వారికి నిస్పృహ కూడ జనించెను.

ఖానుఁ డప్పుడు యుద్ధమున మహాఖ్యాతి వడయనెంచి పోవుచున్నవాఁడు. తులసీబాయి యత్తవారియింటికిఁ గొనిపోఁ బడుచున్నది. కావున వార లచ్చట జాగుసేయుట కవకాశము గలుగలేదు. తులసీబాయికి ఖానునిపై నంతకంతకుఁ బ్రేమయధిక మగుచుండెను. కాని తుదకుఁ జెరియొకత్రోవను బోవక తప్పి నది కాదు.

ఆనాటి కథాసందర్భము ఖానుని హృదయఫలకము నుండి యొకనిమునమైనఁ దొలఁగిపోవుటలేదు.

ఖానుఁ డెచ్చట నున్నను, ఎట్టిస్థితియం దున్నను, ఆ నాటి యామె ప్రేమవీక్షణము లాతని హృదయమున నిలిచియే యుండెను. ఆతని తలఁపు లెప్పు డా యన్నులమిన్నపై ననే దగిలి యుండెను.

పిమ్మట నక్కరుచక్రవర్తి మిర్జావంశస్థులను డీకొనినప్పు డబ్బాస్ ఖానుఁ డాతని ప్రక్కనే యుండి రణరంగమునఁ దన ధైర్యస్థైర్యములఁ జూచి సార్వభౌమునిచే మెప్పువడసెను.

తదనంతర మొకసంవత్సరము గడచెను. పాపము ఖానుని తండ్రి మరణించెననువార్త వచ్చెను. ఈ ఘోరవార్త ఖానున కత్యంత భయవిచారములఁ గలుగఁ జేసెను. గృహవిషయము లన్నియు ఖానుఁడే చక్కఁబెట్టుకొనవలసిన యగత్యము సంభవించెను. కావున నాతఁ డక్కరుసార్వభౌమునియొద్ద సెలవుఁగై కొని రోహిణీనదీతీరముగుండ స్వగృహమునకుఁ బ్రయాణము నేయు

చుండెను. ఆతఁ డదివఱలోఁ దులసీబాయినిఁ గనుఁగొనినదీ నదీ తీరముననే.

మహాజవసత్వముఁ గల య రేబియాగుఱ్ఱము నాతఁ డారో హించి యుండెను. యుద్ధమున విజయమొందినపు డాతని కా యశ్వము నక్కరుసార్యభాముఁడు బహుమాన మొసఁగెను. ఖానుఁ డప్పుడు ధరించిన డాలును, కత్తియు, ధగధగ మెఱయు చుండెను.

పితృవిచారమునఁ గృశించు నాతఁడు నిరుత్సాహమున మెల్లమెల్లగఁ బోవుచుండెను. ఆతనియశ్వముకూడఁ దన యజ మానుని మనస్ఫితిని గ్రహించినదానివలెనే మందముగ నడచు చుండెను.

౪

ఆతనిదృష్టి యాప్రక్కనేయున్న యొక శ్మశానవాటిక వైపు మఱలినది. ఆతఁ డొక దృశ్యముఁ గాంచెను. ఒక మృత కళేబరమును కొంతమంది వాహకులు మోసికొనిపోవుచుండిరి. ఆశవమువెంట ననేకమంది బందుగులు, స్నేహితులు నడచు చుండిరి. దానిపై మిక్కిలి విలువగల బట్టలు గప్పఁబడి యుం డెను. అదియొక దురదృష్టవంతుఁడగు ధనికుని శవమై యుండ నోపునని ఖానుఁ డనుకొనెను.

పట్టుబట్టలను ధరించిన నలువురు మనుజు లాశవమును

మోయుచుండిరి. వారికిఁ గట్టుబట్టలేగాని యుత్తరీయములు లేవు. శవముముందఱఁ గొందఱు మెల్లగ నడచుచుఁ బెద్దధ్వనితో రామనామోచ్ఛారణఁ గావించుచు నచ్చటచ్చటఁ బిడికెడు బియ్యమును, గొన్ని తెల్లనివస్త్రములను, రాగిడబ్బులను, రూప్యములను వెదజల్లుచుండిరి. ఆమరణించినయూతని సన్నిహిత బంధువగు నాతఁడు శవము కాళ్ల వైపున నొకకుండతో నిప్పును గైకొని విచారముతో ముందు నడచుచుండెను. ఆగుంపులో రెండు గుట్టములుగూడ నున్నవి. ఒకగుట్టముపైఁ గూర్చుండి యున్నయూతఁ డొక పెద్దవోలును వాయించుచుండెను. రెండవ దానిపై నున్న రాతు చుట్టఁబెట్టఁబడియున్న యొక జండాను చేతఁ బూనియుండెను.

త్వరలోనే వారందఱు శ్మశానవాటికను సమీపించిరి. ఆశవముసమీపమున నొకయెలనాఁగ నిలువఁబడియున్నది. ఆమె యా మృతిఁజేదిన యూతనిభార్య. ఆకాలమునఁ జనిపోయిన భర్తతోఁబాటు బ్రదికియున్న భార్యనుగూడఁ దగులఁబెట్టెడి యమానుషమైన దురాచార ముండెడిది. ఆయువతినిఁగూడ భర్తతోఁబాటు, చితిమీఁదఁ బడవేసి యగ్నిదేవుని కాహుతిఁ జేయఁ బెద్ద లందఱు నక్కడకుఁ జేరిరి.

అక్కరుసార్వభౌముఁ డాసహాగమనదురాచారము నెట్ల యైన రూపుమాపవలయునని శక్తి వంచనలేక పాటుపడుచుండెను. 'ఏస్త్రీనిగాని బలవంతముగ సహాగమన దురాచారమునకుఁ

బాల్యేయఁ గూడ' దను చట్ట మేర్పాటు గావించెను. మన యబ్బాస్ ఖాన్ యువకుఁడు సాహసోదార్యములతోను, మనో నిశ్చయముతోను నిట్టి సాంఘికదురాచారముల నంతమొందింపఁ దనసార్యభాముని యడుగుజాడలలోనే నడచుచుండెను. రాజాజ్ఞఁ బాలించని ప్రజల నాతఁడు దండించుచుండెను. ఆతఁ డచ్చట గావింపఁబడియున్న చితిని సమీపించెను.

చితికే సమీపమున నుంచఁబడిన యాకోమలిబట్టలనిండఁ జమురు పోసిరి. చుట్టును బురోహితులు చేరి యామెకు ధైర్యముఁ బురికొల్పుచుండిరి. బలియీఁబడుటకు సిద్ధముగనున్న మేఁకవలె నాకురంగాక్షి యత్యంతభయానహయై యుండెను. కెప్పుమని యేడ్చు నామెకంతరవము వినఁబడకుండఁ జెవులు గింగురుమనునట్లు భేరీవాద్యములు విశేషముగ వాయింపఁబడు చుండెను.

అప్పటి హిందూమతాచారమునుబట్టి సాగుమాన మొన ర్చుకాంతలే తమభర్తలయెడల సంపూర్ణానురాగముఁ గలవార లని గణింపఁబడుచుండిరి. పెండ్లియననేమో యెఱుఁగని బాల లెందఱో సంఘముచే రగుల్పఁబడిన మహాగ్నిశిఖల కాహుతి సేయఁబడుచుండిరి. సహగమన మొనరింపనివనిత పతిభక్తిరహితగాఁ బ్రజలనోళ్లలోఁ బడెడిది. సంఘము విధించిన యీఘోర కార్యము నెవరైన నతిక్రమించినచో నింత కెక్కుఁడగు వైధ

వ్యమునందలి కత్తికోతల ననుభవించుట మిక్కిలి దుర్భరమయ్యెడిది.

భర్తృవిహీనయగు మగువ నలుగురిలోన కరుదెంచుటకు వీలులేదు. ఆమెను పరమకురూపినిగఁజేసి విడిచిపెట్టెదరు. ఆమె శిరోజములు గొరిగించివేతురు. మేలైన వస్త్రము లామె ధరింపఁగూడదు. నైధవ్యమును సూచించు తెల్లనిగుడ్డలఁ గట్టుకొనవలయును. ఆభరణముల నలంకరించుకొనరాదు. కడుపునిండఁ దిండియైనఁ దినుటకు వీలులేదు. పాపాత్మురాలగు వితంతువు ముఖముఁ జూచుటకై న నెట్టివారును నిష్టపడరు. కావున నిట్టి నరకయాతనకంటె సహగమనమే మేలని యామె తలంచియుండవచ్చును.

ఆమె దివ్యవస్త్రాభరణముల ధరించి భర్తచిత్తినమీపము ననే నిలువఁబడియుండెను. భేరినినాదములు మిన్నముట్టుచుండెను. రాక్షససమానులగు పురోహితులు సహగమనానంతర మామెబంగారు నేఱుకొన వలయుననెడి పేరాసచే నామెను ద్వార పెట్టుచుండిరి.

౫

అంతలో సబ్బాన్ ఖానుఁడు వారిని సమీపించెను. సహగమన మొనరింప సిద్ధముగనున్న పడఁతిని బరిశీలించెను. కొంత తడవు నిశ్చేష్టుడై పోయెను. ఆమెయు నాతనిఁ జూచినది.

ఆమె మనమున నొక క్రొత్తయాశ పొడనూసినది. తన్నాఘోరకృత్యమునుండి తప్పించుట కీశ్వరుడే యాతని బంపియుండ వచ్చునని యామె తలంచెను.

ఖానుఁ డామెను తులసీబాయిగా గుర్తించెను. ఆమె యదివరలోకన్న సంపూర్ణయావనవతియై యుండినందుల కతఁడమందానంద మొందెను. కాని ప్రస్తుత మామెకు సంప్రాప్తించిన ఘోరస్థితి కాతనిహృదయము వ్రయ్య లయ్యెను.

వారల ప్రథమసమాగమమునుండియు నొంకొరుల హృదయము లొకటినొకటి యాకర్షించుకొనినవి. అప్పటినుండియు ఖానుని యాలోచన లన్నియు నామెనుఁ గూర్చియే. ఆమెయు నతని సందర్శన మిఁక దుర్లభ మని కాబోలు నిట్టి సాహస కృత్య మొనరింప సంసిద్ధురా లయ్యెను. అట్టి దురవస్థ యందున్న తులసీబాయిని రక్షించుట ఖానున కవశ్య కర్తవ్యమగుటచేఁ దటాలున నచ్చటిపురోహితవర్గములోని కాతఁడు చొఱుచుకొని పోయి యందులోఁ బెద్దగాఁ గనఁబడు వృద్ధబ్రాహ్మణు నొక్కనిఁ జూచి “సహగమనము మాన్పించుట కక్కరుపాదుషా యొనరించిన చట్టము మీరెఱుఁగరా? వితంతు విష్టపడనియ ప్పడు నిర్బంధించఁ గూడదనుమాట మఱచితిరా?” యని గట్టిగా నడిగెను.

“అమాట యామెనే యడుగుము. ఆమె చనిపోయిన వాని సహధర్మచారిణి కావునఁ దన పతివ్రతాధర్మము నిలువ.

బెట్టుకొనుటకై యామె తనంతటఁదానె సాగుమాన మొనరింప సిద్ధపడివచ్చిన” దని బ్రాహ్మణుఁడు బదులు చెప్పెను.

అంతట ఖానుఁడు తులసీబాయి నుద్దేశించి “ఓసుందరీ! సహగమన మొనరింపఁ జేయువారలు దండనార్హు లనియెడి సార్వభౌమునిచట్టము నీవెఱుఁగవా? దారుణమైన యాయగ్ని శిఖలఁబడి మాడిపోవ నీవే తలఁచితివా? లేక నిన్ను వీరు నిర్భంధపెట్టుచుండిరా? నిజముఁ జెప్పు”మని యడిగెను.

తులసీబాయి ధైర్యముఁ దెచ్చుకొని రుద్ధమైన కంఠ స్వరమును హెచ్చించి యతిదీనముగా నాతనితో “అయ్యా! దయామయుఁడవై నీవిదివఱ కొకసారి నన్ను క్రూరులగు చోరుల బాఱినుండి తప్పించితివి. తిరిగి నేఁడీదురాచార పారీణులును, గఠినహృదయులు నగు బ్రాహ్మణఘాతుకులనుండి తప్పింప నరు దెంచితివి. కాని వీరందఱు నాచావుకొఱ కెదురు చూచుచు న్నారు. ఈసమయమున నీవు తొందరపడినచో నిన్ను వీరందఱుఁ బొదివిపట్టి చంపఁ గలరని భయపడుచున్నాను. నాకర్మ మునకు నన్ను నదలుము. నీవొనరించిన మేలున కివిగో కృతజ్ఞతాపూర్వకవందనము” లనెను.

పురోహితు లామెమాట లన్నియు నాలకించి కట్టలు చేతఁబట్టి “యీవిషయమున జోక్యముఁ గలుగఁజేసికొనినచో నీప్రాణములు దక్క” వని ఖానుని బెదరించిరి.

అబ్బాస్ ఖానుడు వారిమాటలు లెక్కనేయలేదు. అప్పు డతనికిఁ గలిగిన యద్రోకమునకు మేరలేదు. వెంటనే తన యశ్వము నాతఁడు చితికిసమీపముగఁ దీసికొనివచ్చి తుల సీబాయికి సంజఁ జేసెను. తటాలున నామె యా వారువము నధిరోహించెను. తత్తణమే యాఘోటకము చెంగునదాటి యాజననమూహమునుండి వారల నిరువు రనావలకుఁ దీసికొని పోయెను. వారిని బట్టుకొనుటకై యా బ్రాహ్మణులందఱు, బరువెత్తిరి. కాని క్షణములో నా తురంగ మదృశ్య మయ్యెను.

౬

శ్మశానవాటికనుండి తప్పించుకొనినపిమ్మట ఖానునకుఁ దులసీబాయికి మరల నింకొక యాటంకము గలిగెను. ఇరువురు రాజపుత్రవీరులు వీరి కెదురైరి. వారును ప్లేచ్చుడగునబ్బాస్ ఖాను నెదుర్కొని తులసీబాయిని యథావిధిగ దహన మొన రింపవలెననెడి యూహ గలవారే. సహజ బలసంపన్నుడగు ఖానుఁ డారసపుత్రులను సరకుసేయలేదు. ఖానునకు రసపుత్రులకు నొక్కింతతడవు పోరాటము జరిగెను. అబ్బాస్ ఖానుడు రసపుత్రుల నవలీల నేలపైఁ బడఁ గొట్టెను.

పిమ్మట నిర్భయముగ, యథేచ్ఛగా తులసీబాయిని తనకోటకుఁ గొనిపోయెను. అప్పుడు తులసీబాయికిఁ గలిగిన సంతోషమునకు మేరలేదు. త్వరలోనే తులసీబాయి అబ్బాస్ ఖానులు వధూవరులైరి.

తులసీబాయితండ్రి పురాతన దురాచారముల రూపు
మాపఁ బ్రయత్నములు సల్పుచున్నవాఁడు కావునఁ దన యేక
పుత్రిక సహగమనజ్వాలలనుండి ఖానునిచే రక్షింపఁబడి యత
నిని బునర్వివాహముఁ గావించుకొనినందులకు బ్రహ్మానంద
మొందెను.

మహమ్మదీయుఁడగు అబ్బాస్ ఖానుఁడు రసపుత్రీస్త్రీ
యగు తులసీబాయిని సహగమనమునుండి తప్పించివివాహమాడి
నందుల కిక్కరుచక్రవర్తి యత్యంతానందమొంది ఖానుని దన
ముఖ్యసేనానిగ నొనరించుకొనెను.

క్రమముగ నబ్బాస్ ఖానుఁ డిక్కరుసార్వభౌముని మన్నన
వడసి యాతనివలన సనేక జాగీరులను బొంది తుద క్కాతని
ముఖ్యసామంతులలో నొకఁ డాయెను. తులసీబాయియు,
నబ్బాస్ ఖానుఁడును మహదానందమునఁ గాలముఁ గడపిరి.

ధీ ర త్వ ము

౧

గ్రీసుదేశము దిప్పుడు 'కోరింత్' అనబడు 'ఈథీ' నగరమున నొకప్పుడు 'గ్లాకస్' అనురాజు పాలించుచుండెను అతనికి 'బెలరోఫన్' అను కుమారుడు కలడు. అతడు మిగుల, నందమైన యువకుడు. దురదృష్టవంతుడగు 'నా బెలరోఫన్' పిన్నవయసునందే తనసోదరున కొకనికి బ్రమాద వశమున మృత్యువు నాపాదింప జేసెను. అందులకై యాతడు తన తండ్రిచే మాతృదేశమునుండి తఱిమివేయబడెను.

ఆదినములలోనే 'ఆర్గాస్' అనుపట్టణమును 'ప్రోయటన్' అను రా జేలుచుండెను. గ్రీకువీరులలో మహాఖ్యాతివడసిన 'పెర్క్యుయస్' వీరున కీతడు మేనమామ. ఈతని రాజ్యమునకే 'గ్లాకస్' అపరాధియగు 'బెలరోఫన్' ను బంపివేసెను.

'బెలరోఫన్' ను 'ప్రోయటన్' మిక్కిలి యాదరించెను. సుకుమారుడును, మిగులరూపసియు నగు నాతనిపై రాజున కనురాగ మతిశయిల్లెను. రా జాతనియెడ నమితమగు ప్రేమ గలిగి యాతని యాయురారోగ్యైశ్వర్యాభివృద్ధుల గోరుచు నాతని కిసుమంతయు గొదవరాకుండ నెల్లప్పుడు సర్వవిధముల దోడ్పడుచుండెను. సుగుణరాశియగు 'బెలరోఫన్' 'ప్రోయ

టన్' ను తండ్రిగా నెంచుకొని యాతనియెడల నత్యంతభక్తి
వినయములతో మెలఁగుచుండెను.

‘ప్రొయ్టన్’ మిక్కిలి వృద్ధుఁడు. ఆతని భార్యయగు
‘ప్రెన్సియా’ నడిమినయసుననున్న చక్కని యువతి. ఆమె సౌంద
ర్యాతిశయముల కామెయే మిక్కిలి గర్వపడుచుండెడిది. ఇతరు
లామె యాననరూపలావణ్యము లామెయెదుటఁ బొగడుట
కంటఁ బ్రపంచమున నితరము లేవ్వియు నామె కానందదాయక
ములు గావు. ‘బెలరోఫన్’ తనసభ కరుదెంచినప్పు డాతఁడు
గూడఁ దనయందము నభినందించునారలలో నొకఁ డగు నని
యామె యువ్విఘ్నమురైన.

‘బెలరోఫన్’ యొక్క యనమానమైన చక్కఁదనమును
నూత్నయావనమును ‘ప్రెన్సియా’ రాణి నాకర్షించినవి. రానురా
నామె ‘బెలరోఫన్’ను ప్రేమింపసాగెను. మోహపీడితయగునామె
యాతని వియోగ మొక నిముసమైన భరింపలేకుండెను. అపార
మగు నామె యనురాగము నాతఁ డావలకుఁ ద్రోసివుచ్చెను.
సుగుణగరిష్ఠుఁడగు నా రాజకుమారుని హృదయమున హీనమగు
మోహమునకుఁ దావు లేదు. ఆతఁ డామెను మాతృనమానగఁ
బరిగణించుకొనుచుండెను. ఆతని కామెయెడలఁ గల భక్తి గౌరవ
ములకు మేరలేదు.

౨

ముదుసలియగు తనభర్తపై ‘ప్రెన్సియా’ యువతి కిను -

మంతయు నిష్ప్రము లేకుండెను. రాజపుత్రునియందలి మోహ పరవశత్వమున నామెచిత్తము చలించిపోవుటచే నామె సిగ్గుచు పూర్తిగ విడనాడెను. హితులు, బంధువులు, ప్రజలు నేమను కొందురోయనియైన సందేహింపలేదు. ప్రాణయావేశమునఁ దన మనోభీష్టమును 'బెలరోఫన్' నకు స్పష్టపఱచెను. స్వదేశమును వీడి వరదేశమునకుఁ జూచునచో నేభయమును లేక విచ్చలవిడిగ మహాదానందమునఁ గాలముఁ గడుపవచ్చు నని యామె యత నితో ననేకవిధములఁ బలికెను. ప్రయాణముకొఱ కప్పుడే నముద్రతీరమున నావ సిద్ధపఱుపఁబడియున్నదని కూడ నామె తొందర పెట్టెను

కాని యాయువకుఁ డట్టి మాతృద్రోహమున కొడిగట్టు దుర్మార్గుఁడు కాఁడు. ఆమెవాక్యము లాతనికిఁ గర్ణకఠోరము లుగ నుండెను. ఆతఁడు నిశ్చేష్టుఁ డైపోయెను. ఆమెభర్తయగు 'హ్రోయ్టన్' తనయెడఁ గనఁబఱచిన యనురాగాదరము లాతని మనమున నొక్కమాటు పొడనూపినవి. 'ఏన్వియా' తనకుఁ బెంపుడుతల్లి కావున నామెయెడల నిట్టి దుష్కృత్య మొనరించుటకంటె ఘోరపాతక మింకొకటి లే దని యాతఁడు నిశ్చయించుకొనెను. వినయముతోఁ జేతులు జోడించుకొని శిరము వంచి కన్నులనుండి నీరుఁ గార్చుచు మెల్లన నిట్లనియె.

“ఓతల్లీ ! నీవాక్యములు నాహృదయముఁ బ్రద్దలు చేయుచున్నవి. నన్ను గన్నకుమారునికన్న మిన్నగఁ జూచి

కాపాడిన నీవే యిట్టి ధుష్కార్య మొనరింప సాహసించినచోఁ బ్రపంచమున నింతకన్న నైపరీత్యమును మహాపాతకమును వేటొక టుండునా? జననీ! తనయునిపైఁ గనికర ముంచి నీ విట్టి కోరిక మానుము.”

‘ఏన్వియా’ “ప్రియుడా! నాకోరికలో వైపరీత్య మేమియు లేదు. నా తలిదండ్రులు బుద్ధిహీనులై నవయావ నాంగినగు న న్నొకవృద్ధున కిచ్చి వివాహ మొనరించిరి. నే నప్పటినుండియు సుఖమనిన నెట్టిదియో కలనైన నెఱుంగక తుదకు జీవితముపైఁగూడ నాన రోసియుండి దైవానుగ్రహ మున నాకు నీ యాగమప్రాప్తి లభించినది. నాఁటినుండియు నా కష్టము లంతరించెననియు, నా సౌఖ్యలతలు పుష్పించె ననియుఁ దలంచి తరుణవయస్కుఁడవును సుందరాకారుఁడవు నగు నీవలన నా యశావనము సార్థకముఁ జేసికొనఁ గలుగుదునని. కొండ్లంత యాశతో నిన్ను నాహృదయేశ్వరునిగ నెంచి నిరంతరము నీకు సపర్యలొనరించుచున్నదానను. నీవిప్పుడు నన్ననుగ్రహింపనిచో నీపాదములాన నేఁ బ్రాణముల విడుకమాన” నని యాతని పాద ములపైఁ బడెను.

‘బెలరోఫన్’ “అమ్మా! నీ విట్టి సాహసకృత్య మొన రింపకుము. నీవింతవఱ కుపన్యసించిన వాక్యములన్నియు నా కెంతయుఁ జింతఁ గలిగించుచున్నవి. పతి యెట్టివాఁడైన భరిం చుట పతివ్రతాలక్షణము. నీ వీదుర్మోహమునకుఁ జిక్కి యిహా

వరములకు వెలిగాకుము. జననీజనకులకు దూరమయి మీచే బోషింపఁబడుచు మిమ్మే తల్లిదండ్రులగా భావించి చరించుచున్న నే నీ ఘోరకృత్యమున కంగీకరింతుననెడియాశ లేశమైనఁ బెట్టుకొనకుము” అని వచించి యచ్చట నుండనొల్లక మెల్లగా నావలకుఁ బోవుచుండెను.

ఆతఁడట్లు నిరాకరించి పోవుచున్నందులకు ‘ఏన్టియా’ కత్యంతకోప ముదయించెను. రోషముచే నామెముఖ మెఱ్ఱఁగఁగందిపోయెను. ఆమెకన్నులనుండి కోరికగొప్పింపఁబడిన పరిస్థితి నవి. “ఓరీ పిటికిపందా! గొప్పవాడ ననియు, గుణవంతుడ ననియు, ధీరుడ ననియు, నీవేమో గర్వపడుచు నాప్రేమ వట్టి మూర్ఖపు మోహమనియు నేనొక కులటననియు భావించి నన్నొల్లకున్నాడవు. సరే పొమ్ము. ‘ఆర్గాస్’నందు నీవెంతకాల మిట్లుండఁగలవో నేఁ జూచెదఁగాక!” యని యొక నేమేమియో పరుషవాక్యములాడి యామె యటనుండి లేచి వెడలిపోయెను.

‘ఏన్టియా’ రోదన మొనరించుచుఁ దిన్నగాఁ దనభర్త గదిలోనికిఁబోయి యాతనికాళ్లపైఁబడి తన కన్నీటిధారలచే నాతని పాదములఁ దడిపివేసెను. రాజామెను లేవనెత్తి “నీ విచారమునకుఁ గారణ మే”మని యడిగెను. ఆమె యాతనిపై నమిత మగు ప్రేమయు, గౌరవమును నటించుచు, “ప్రాణేశ్వరా! ఏమని చెప్పుటకును నా నోరాడకున్నది. మహారాజపును, న్యాయపాల నాధురంధరుడవు నగు నీయర్థాంగియే యితరునిచేఁ బరిభవింపఁ

బడినదని వచించుటకంటె సిగ్గుకార్యము వేఱొక టుండునా? ఓరాజా! మోహంధుడై నీ రాణియొక్క పరిరంభ సౌఖ్యము వాంఛించి దుర్భాష లాడిన కుటిలునికై నీ వే దండన నేర్పాటు గావించెద” వని యడిగెను.

“అట్టివాఁడు నా యభిమాన పుత్రుడైనను మరణార్హుఁ డని తలంపుము. నేఁడు నీకట్టి యపచార మొనరించిన దుర్మార్గుని నామము వచింపు” మని యాతఁ డనుచుండ “నా పాపాత్ముని నామము మీరే యుచ్చరించుచుండఁగ నేనిక వేఱుగఁ జెప్పనేల?” యని యామె పలుకుచు గిట్టునఁ దిరిగి యంతఃపురములోనికిఁ బోయి తన యభ్యంతర గృహముఁజొచ్చి తలుపు మూసికొనియెను.

‘ఫోయ్టస్’ ఆమె వెనువెంటనే చని తలుపుఁ దట్టెను. కాని యామె తలుపు దెఱువక నందుండి వెక్కి వెక్కి యేడువ సాగెను. రాజామె రోదన విని పెదవిఁ గఱచుకొని యేమిచేయు టకును దోచక మఱివచ్చుచుఁ దన మనసునం దిట్లు యోచిం పఁదొడఁగెను.

“ఏన్దియా’ వాక్యములనుబట్టిచూడఁగా ‘బెలరోఫన్’ ఈదుష్కార్యమున కొడిగట్టిన ట్లర్థమగుచున్నది. కాని పరనతు లను మాతృభావమునఁజూచు నీ సుగుణగర్విఁ డట్టిపనిఁ గల నేనిఁ గావింపఁ దలంపఁడని నా మనోనిశ్చయము. ఇంతకాలముఁ బెంచి పెద్దవానినిఁ గావించి వాని నిప్పుడు నిష్కారణముగఁ

జంపివై చుటకు నా మన స్సెంతమాత్ర మొప్పదు. ఇదిగాక 'బెలరోఫన్' తండ్రియగు గ్లాకస్ మిగుల బలవంతుడు. నే 'తని కుమారునిఁ జంపితి నను వార్త వినినయంతనె యాతఁడు న్నాపైఁ దప్పక దండెత్తి రాకమానఁడు.

ఈవిషయమై నిజానిజములుగ నుఁగొనుటకై న్యాయాధి పతులచే విచారణఁ జేయించుదమన్న 'ప్రియూ, తప్ప నితర సాక్షు లెవ్వరును లేకుండుటచే నామెయే న్యాయస్థానమున కరు గవలసియుండును. ఇట్టిపరిస్థితులలో దేశాచారమునుఁ గూలఁ ద్రోచి నారాణి రచ్చ కెక్కుటకంటె నవమానకరమగు విషయ మింకొకటి యుండునా?"

ఇట్లు వితర్కించుకొని 'ప్రోయ్టస్' ఒకటి రెండు రోజు లవటకు 'బెలరోఫన్'ను పూర్వముకంటె నధికమగు ప్రేమతోఁ జూచుచు నొక పన్నుగడఁ బన్నెను.

3

ఆసియాఖండములోని 'లీషియా' దేశమునకు రాజు 'ఇయాబిటిస్'. 'ప్రోయ్టస్'న కాతఁడు మేనమామ. వారిరువురకు సంపూర్ణమగు మిత్రభావ ముండెను 'బెలరోఫన్'ను 'లీషియాకుఁ' బంపివై చుట యుత్తమ మని 'ప్రోయ్టస్' నిర్ధారణఁ జేసికొని యొకనాఁడు 'బెలరోఫన్' తనగదిలోనికి రప్పించి యాతనితో నిట్లనియెను.

“ధైర్యరాశివగు నో యోధుడా ! సముద్రములదాటి వివిధదేశములను, వానియందలి సుందరములగు నగరములను, వీక్షించుచు మార్గమధ్యమున ధైర్యోసేతములగు ననేక కార్యములఁ గావించుచు దేశయాత్ర నలుపుట నీబోటి యువకులకు విధ్యుక్త ధర్మము. కావున నీ వట్టి దేశయాత్ర గావింపుచు నచ్చటచ్చటి జనులకు నీ యనివార్య బాహుపరాక్రమముఁ జూపింప నీకిష్టము లేదా?” యని యడిగెను.

‘బెలరోఫ్’ ఉద్రేకపూరితుఁ డాయెను. ఉత్సాహముచే నాతని శరీర ముప్పొంగెను. నూత్నతేజ మాతని వదనమునఁ బొడసూపెను. ఇందులకు మొదటికారణ మాతనికి దేశాటనమునందుఁగల యభిరుచి. రెండవది ‘ఆర్గాన్’ పట్టణమును వీడిపోవలయునని తలంపు. ఇప్పు డాతని కీనగరమున నిసుమంతయు సౌఖ్యము లేకుండెను. తనచే నిరాకరింపఁబడిన ‘ఏస్టియా’ రాణి కాతనిపై నసూయ మిక్కుటమగుటచే నామె యాగ్రహలోకనములకు దూరమైపోవుట కాతఁ డెంతయు నభిలషించుచుండెను.

“అజ్ఞాపించినచో నట్టికార్యమునై న సంతోషపూర్వకముగఁ జేయుటకు సిద్ధముగ నున్నా” నని యాతఁడు రాజుతో ననెను. రాజు “‘ఏస్టియా’ రాజున కొకలేఖ వ్రాసియిచ్చెదను. నీ వది కొనిపోయి యాతని కందఁజేయవలయును. ” అనిచెప్పి లేఖను వ్రాసి బెలరోఫ్ న్చేతి కిచ్చెను.

‘బెలరోఫన్’ స్వామికార్యనిరతుఁడును, విశ్వాసనీయుఁడును, విశాలహృదయుఁడు నగుటచే రా జొసఁగిన యుత్తరము లీషియారాజున కర్పింప వెంటనే బయల్పెడలెను. రా జాజాబునం దేమి వ్రాసెనో తెలిసికొనవలయుననెడి యూహ యాతని కిసు మంతయుఁ గలుగలేదు. ఉత్సాహపూరితుఁడగు ‘బెలరోఫన్’ అచిరకాలముననే లీషియాపట్టణముఁ జేరెను.

౪

లీషియారాజు బెలరోఫను నతిగౌరవమున నాదరించి స్వాగత మొసఁగెను. మహాదరమున నాతనికి విందొనర్చెను. పిమ్మట నాతనితోఁ గొన్ని ముచ్చట లాడి “బలయుతుఁడవగు నోగ్రీసుయువకుఁడా! నీరాకవలన నామందిరము పావనమయ్యెను. నీ యాగమనమునకుఁ గారణ మే” మని యడిగెను.

‘బెలరోఫన్’ తనయొద్దనున్న లేఖను రాజున కిచ్చెను. రా జద్దానిని విప్పి చూచెను. అందు వ్రాయఁబడిన విషయముల కాతఁ డచ్చెరువందెను. “ఈబెలరోఫన్ మిక్కిలి తప్పునర్చిన వాఁ డగుటచే నీతని నెట్లయినఁ జంపింపఁగోరి మీయొద్దకుఁ బంపితిని” అని యాజాబునందు వ్రాయఁబడియున్నది. మేన యల్లుడైన ‘ప్రొయ్టన్’ కోరిక నటులైన నెఱవేర్పవలయునని ‘ఇయాబిటిస్’ నిశ్చయించుకొనెను.

అకాలమున లీషియాదేశములోని ప్రజలు ‘కిమేరా’

యను నొక బ్రహ్మరాక్షసివలన బాధింపఁబడుచుండిరి. ఆరక్కసి మిక్కిలి వికృతస్వరూపిణిగ నుండెడిది. దానిశిరసు సింహపుతల వలె నుండెను. గొఱ్ఱశరీరమువలె దాని యొడలంతయు వెండ్రు కలతో నిండియుండెను. అది పాములవంటి కాళ్లను గలిగియుండి చూచువారి కెంతయు భయముఁ గొల్పుచుండెను. ప్రాతినిశ్వా నమునకు దాని ముక్కు రంధ్రములనుండి నిప్పులు వెలిగిక్కు చుండెడిది. రాజారాక్షసిని జంప 'బెలరోఫను'ను నియ మించెను.

'బెలరోఫన్' కిమేరాను జంపుట కమితోత్సాహమొం దుచుండెను. ఆతనికిఁగల ధైర్యసాహసములును, యుక్తియు మిక్కిలి మెచ్చుకొనఁ దగినవి. రెండు సీసపుబల్లెములారతఁడు చేతఁ దీసికొనియెను. మొలలో నొకఖడ్గ ముంచుకొనెను. తనకై నాయత్తపరువఁబడిన శకటము నధిరోహించెను. ప్రజలు జయజయధ్వానములు సలుపఁగా నాతఁ డారక్కసి నుక్కడంప బయలు వెడలెను.

లెక్కకుమీఱిన యోధుల నెందరనో తనపొట్టఁ బెట్టు కొనిన యా క్రూరరాక్షసి నెదుర్కొనుటకై పెద్దవగు నాయు ధము లేవియుఁ గైకొనకయె వెడలుచున్న రాకొమరుని గుహ నమునకు జనులెల్ల రాశ్చర్యపడిరి.

బెలరోఫన్ కిమేరా నివసించుప్రదేశముఁ జేరునప్పటికి రాత్రి యయ్యెను. ఆతఁ డారాక్షసి గుహను సమీపించి గుహ

ద్వారముకడనున్న యొక రాతిబండచాటున డాగి యుండెను. రాత్రిభాగము దారాక్షసి గుహాయందే యుండఁగలదని యాతఁ డూహించెను.

౫

తెల్లవాఱుచుండెను. భానుఁడు తన సహస్రకిరణముల నాయడవియం దంతటను వెదచల్లుచుండెను. గుహాద్వారము నుండి వెలుతు రా కిమేరాపైఁ బడెను. అంత నది మేల్కొంచి యొడలంతయు విఱుచుకొని మెల్లఁగ నా గుహనుండి బయటికి వచ్చుచుండెను. 'బెలరోఫన్' తరుణముకొఱ కత్యంతజాగ రూకతతో వేచియుండెను. గుహాద్వారముననున్న రాతిబండ ప్రక్క నాతఁడు బోరగిల్ల పండుకొని కిమేరాను పరిశీలించు చుండెను. అది యాశిలపై నెక్కి నలుదెసలఁ బరికించుచు నో రావులించి నిప్పులు గ్రక్కుచుండెను. రాజకుమారుఁ డడియే మంచితరుణ మనుకొనెను. గుభాలున లేచి ప్రక్కనుండి తన హస్తమునందలి సీసపుబల్లెముల నా రాక్షసి నోటిలో గ్రుచ్చి తత్తణమే యాతఁడు వెనుకకుఁ దిరిగి రాతిప్రక్కను డాగుకొ నెను. కిమేరా యాతనిపై లంఘించుటకుఁ బ్రయత్నించెను. కాని యాతఁ డచిరకాలముననె యొక యెత్తైనకొండపై కెక్కి పోయెను.

కోపావేశముచే నా రాక్షసి తనతోఁకతో నచ్చటిరాతి

బండల నన్నిటిని బిండిచేసివై చెను. మహాగ్నిశిఖలను నోటి నుండి వెలువరించెను. కాని యా నిప్పులుగ్రక్కుటయే దాని మృత్యువునకుఁ గారణ మాయెను. నిప్పులు గ్రక్కుకొలది నోటిలోఁ గ్రుచ్చఁబడిన సీసపుబల్లెములు కరఁగి దాని యుదర మునఁ బ్రవేశించుటచే నది కడుపులోనిబాధచే మిక్కిలి రోదన మొసరించి కొంతవడికి నేలపైఁ బడెను. 'బెలరోఫన్' తత్తణమే కొండదిగి యారాక్షసిని సమీపించి మొలలోనిబాకుచే దానిని ముక్కుముక్కులుగ ఖండించివై చెను.

వెంటనే యా దుష్టరాక్షసి మృతకళేబరఖండముల నాతఁడు తన శకటముపై నిడుకొని లీషియానగరమున కరుదెంచెను. లీషియారాజును, ప్రజలును, బెలరోఫన్ కావించిన ఘనకార్యమున కచ్చెరు నందిరి. ప్రజ లా క్రూరరాక్షసి బారినుండి విముక్తులై బెలరోఫనును వేనోళ్లఁ బొగడిరి.

'లీషియా'రాజు తనప్రయత్నము నిష్ఫల మయ్యెనని మిక్కిలి వగచి 'ప్రోయటస్' కోర్కె నొప్పులైన నెఱవెర్ప వలయు నని గట్టి దీక్షఁబూని మరల నొక టాకటిగా మూఁడు భయంకరకార్యము లొనరింప బెలరోఫనున కాహ్వానించెను. ఆతఁ డొక పరికంటె నింకొకపరి ద్విగుణీకృతోత్సాహముతో నా భయంకరకార్యముల నవలీల సాధించి ప్రాణరక్షణముఁ జేసికొని ప్రజల మన్ననలకుఁ బాల్పడియెను.

తునకు 'లీషియా'రాజుకూడ 'బెలరోఫన్' ధీరత్వమున

కద్దుత మొంది యాతని ననేకవిధముల స్తోత్రముఁ జేసి తన మేనల్లునికోర్కెఁ దీర్చవలయుననెడితలంపు మానుకొనియెను. పిమ్మటఁ గొన్నిదినములకుఁ దనకుమార్తె నాతనికొనఁగి మహా వైభవముతో వివాహముఁ గావించెను. మఱియుఁ దనరాజ్యమునం దర్థభాగ మాతని కిచ్చి పట్టాభిషేక మొనరించెను.

ఏన్దియారాణి 'బెలరోఫన్' వలనఁ దన మనోభీష్టము నెఱవేఱనందుల కెంతయు ఖిన్నురాలై క్రమముగఁ గృశించి మరణించెను. పిమ్మట 'ప్రొయ్టన్' రాజునకు యథార్థము తెలిసెను. తన పెంపుడుకుమారుడగు బెలరోఫనునెడలఁ దా నొనరించిన యవరాధమున కెంతయుఁ జింతించెను.

గ్రీకువీరులలో 'బెలరోఫన్' ధీరత్వమున కాదర్శక పూరుషుఁ డాయెను.

దాస్య విమోచనము

౧

కశ్యపప్రజాపతిభార్యలైన కద్రూ వినతలు పుత్రార్థినులై చాలకాలము భర్త నారాధించిరి. దీర్ఘకాయలు, ననలతేజులు, బలయుతులునగు వేపురుకొడుకులఁ గద్రువ కోరుకొనెను. మహా భుజబలసంపన్నులును, వీరాధివీరులును, గద్రువసంతానముకంటె బలాధికులు నైన సుపుత్రుల నిరుపురఁ బడయ వినతకోరుకొనెను.

కశ్యపుఁడు చాలకాలము తప మాచరించి పుత్రకామేష్టిఁ జేసి తనభార్యలు కోరినయట్లఁ బ్రసాదించిన, వా రావెంటనే గర్భంబులు దాల్చిరి. అవి కొంతకాలమున కండములైన, వానిని ఘృతకుండముల నునిచి రక్షింపఁగా నైదువందలసంవత్సరములకు గద్రూగర్భజనితాండంబు లొక్కొక్కటి యవిసి యందు వేపురు నాగముఖ్యులు పుట్టిరి. భూభారము వహించు నాదిశేషుఁడును, క్షీరసాగరముఁ ద్రచ్చునడ యోక్తముగానున్న వాసుకియుఁ, బరీక్షిన్నరేంద్రునిఁ దన విషాగులచే భస్మముఁ గావించిన తక్షకుఁడును నీమె సంతానమే.

వినత తనగుడ్డులనుండి యింకను బుత్రు లుదయింపక పోవుటచేఁ దాళజాలక నొకయండ మవియించెను. అందుండి యవరార్థకాయ రహితుఁడగు ననూరుఁడు జనించి తన్నట్లు

సంపూర్ణ శరీరం గానీయక యండం బవియించినతల్లిపై నలిగి
 “ నీవు నీసవతి కేనూతేండ్లు దాసివై యుండు ” మని శపించి,
 యారెండవయండమునఁ బుట్టుకొనూరుఁడు మహాబలపరాక్రమ
 సంపన్నుఁ డగుననియు నాతఁ డామె దాస్యవిమోచన మొనరింపఁ
 గలఁడనియుఁ జెప్పి వెడలిపోయి సప్తాశ్వినకు రథచోదకుఁ
 డయ్యెను. వినతయు నా రెండవయండము తనంతఁ దాన యవియు
 నంతవఱ కతిహగరూకతతోఁ గాపాడుకొనుచుండెను.

కద్రూవినత లొకనాఁడు సముద్రతీరమున విహరించుచు
 క్షీరాబ్ధిమథించునెడ నుద్భవించిన యింద్రుని యుచ్చైశ్రవమును
 జూచిరి. ఆయశ్వము సంపూర్ణస్వచ్ఛముగ నున్నదని వినత
 పలికెను. దానివాలము నల్లగ నున్నదని కద్రూవ యనెను.
 ఆతురంగపుచ్ఛము నల్లనిదే యయియుండినచో వినత కద్రూవకు
 దాసియై యుండుటకును నిష్కళంకమైన దైనచోఁ గద్రూవ
 వినతకు దాసియై యుండుటకును నొండొరులు పన్నిదములు
 వైచుకొనిరి. పౌద్ధవోవుటచే మఱునాఁడు పరీక్షించుదమని
 కద్రూవ యన నాటి కిరువురు నింటికిఁ జనిరి.

కద్రూవ తనకుమారులఁ జీరి తాను వినతతోఁ గావించిన
 పందెపుఁదెఱఁ గంతయు వారికిఁ దెలిపి యాయశ్వవాలమును
 నల్లగఁ జేయుమని వారి నెంతయుఁ బ్రార్థించెను. తల్లియాజ్ఞ
 యైనను సధర్మ మాచరింపరాదని వారందుల కియ్యకొన్నరై.
 అందుల కామె కోపోద్దీప్తితయై “ జనమేజయుం డొనరించు

యాగమున సర్పము లన్నియు దగ్ధమౌగాక ” యని శాపం బిచ్చెను. అంతఁ గర్కోటకుఁ డనునాగేంద్రుఁడు తల్లిశాపము నకు వెఱచి యాగుఱ్ఱపుదోతకుఁ జుట్టుకొని నల్లగా వేలీలాడు చుండెను. మఱునాఁడు సవతు లిద్ద తా ఘోటకమునుఁ గాంచిరి. దానివాలము నల్లగఁ గాన్పించుచుండుటచేఁ గద్రువ పందెము గెలిచెను. పాపము వినత నాటినుండియుఁ గద్రువకు దాసియై యూడిగము సేయుచుండెను.

౨

ఇట్లు సూతేండ్లు గడచినపిమ్మట నొకదినమున వినత రెండవయండ మవిసి యందుండి యొక పక్షిరా జుదయించెను. ఆతనిదేహకాంతులు సూర్యకాంతులఁ దలపించుచుండెను. ఆతని రెక్కలకదలికవలనఁ గలిగినగాలికి, కులగిరులును, మహార్ణవంబు లును, కంపించి ఘూర్ణిల్లినవి. ఆవైనతేయుఁ డొక్కపెట్టున హుమ్మని యంబరవీధి కెగసి రెక్కలు తెగనికులగిరివలఁ గ్రిందికిఁ జనుదెంచెను. తల్లిపాదములకు సవినయముగ మ్రొక్కెను. పిమ్మట సవతితల్లియగు కద్రువకు నమస్కరించెను. ఆమెయు మహాసత్త్వసంపన్నుడగు సవతికొడుకును బరికించి సహింసనేరక “ నీజనని నాదాసి. నీవును నాకొడుకు లేమిచెప్పిన నది యెల్ల నవశ్య మొనరించునది ” యని యాజ్ఞాపించెను.

పాపమూవై నతేయుఁడు నిజజననియనుమతమునఁ గద్రువ

నియమించినపనులనెల్ల విధేయుడై నిర్వర్తించుచుండెను. ఆసర్వముల నన్నిటినిఁ దనభుజమున నుంచుకొని యడవులను, పర్వతములను, సర్వదిక్కులయందలి పట్టణములను, ద్రిప్పుచుండెను. ఒకనాఁ డాతఁ డాకాద్రీవేయులఁ దనమూపున నునిచికొని మార్తాండమండలమువఱకు నెగసిన, నాచండకిరణుని వేడిమికిఁ దాళఁజాలక నాయురగము లెల్ల మూర్ఛనొంది క్రిందఁ బడినవి. కద్రువ యింద్రు నారాధించి యాతని యనుగ్రహమునఁ దన కొడుకులప్రాణములు రక్షించుకొనెను. అప్పటినుండియు నామె వై నతేయునిచే మఱింత తీవ్రముగఁ బనులు చేయించుకొను చుండెను.

ఇట్లుండ నొక్కనాఁ డావక్షిరాజు తనజననిం జేరి,

“ఉ. ఆయతపక్షతుండహతి ♦ నక్కులశైలములెల్ల నుగ్గుగాఁ
జేయు మహాబలంబును బ్రసిద్ధియునుం గల నాకు నీపనిం
బాయక అొమ్మునందవడుఁ ♦ బాముల మోవను వానికిం బనుల్
సేయను సేమికారణము ♦ సెప్పము దీనిఁ బయోరుహావనా.”

అని యడిగెను. తల్లియు ననూరుశాపప్రకారంబును, గద్రువతోడిపన్నిదపుఁదెఱంగునుఁ జెప్పి, “తనయా ! నీవలనఁ గదా మనదాస్యము బాసిపోగలదని యింతకాలము వేచి యుంటి ” నని పలికెను. తనవంటిపుత్రునిఁ గనియు నింకను దన తల్లి దాసియై యుండుటకు గరుడుం డెంతయు దుఃఖితుడై యొకనాఁ డా పాములఁ దిలకించి “మాదాస్యము బాసిపోవు

విధ మెఱిగించినచో దేవతలనైన నోడించి మీయిచ్చవచ్చిన వస్తువులఁ దీసికొనివచ్చి మీ కిచ్చెద” ననెను. వారు గరుత్మంతునిపై దయఁదలఁచి “నీవు మా కమృతముఁ దెచ్చి యిత్తువేని నిన్నును, నీ జననినిఁగూడ దాస్యమునుండి వాపుదు” మనిరి.

అంత నా గరుటామంతుఁడు తల్లిపాలికిఁ జని తద్వృత్తాంత మంతయు నామెకుఁ దెలిపి యమృతసంగ్రహణార్థ మరిగివచ్చెద నని వినమితోత్తమాంగుడై నమస్కరించెను. వినత సంతోషించి కుమారు నాలింగనముఁ జేసికొనెను. ఘనతయు, జయమును గాంచు మని హృదయ పూర్వకముగ దీవించెను.

నిర్జరవరులనోడించి యమృతముఁ దెచ్చునపుడు మిక్కిలి బలము గలుగుట కాహార మేదైనఁ బ్రసాదింపుమని యాతఁడు తల్లిని వేఁడెను. సముద్రగర్భముననున్న యనేక శత సహస్రసంఖ్యాకులైన నిషాదుల భక్షింపు మని యామె యానతిచ్చిన నాతఁడు శీఘ్రగతిం జని వారి నందఱ నొక్కపెట్టిన మ్రింగెను. మఱియు నాకసమునఁ బటతెంచి జనకుడైన కశ్యపునకు నమస్కరించి తా నరుగు పనియంతయుఁ జెప్పి యాతనిచే దీవనలఁ గొనెను. నిషాదఖాదనంబున నాకలి దీరకుండుటచేఁ దనకాహారముఁ బ్రసాదింపుమని యాతఁడు తండ్రిని వేఁడెను. శాపవశమున విభావన సుప్రతీకులను నిరువురు కొన్ని యోజనముల

విస్తీర్ణమును యెత్తును గలిగిన గజకచ్ఛపములై పోరువారిని భక్షింపుమని యానతిచ్చెను.

గరుడుం డావెంటనే యచ్చటి కరిగి యొక కేలఁ గూర్మమును, రెండవ కేల గజమును, బట్టుకొని యభ్రవీధి కెగసి రోహిణిమను మహానృక్షపుశాఖపై నునిచి వానిని భక్షింప వచ్చునని తలఁచి యావిధముగ దానిపైఁ దనపాదములుంచెను. తత్క్షణమే యాశాఖ గొప్పధ్వనితో విడిగిపోయెను. దానిపైఁ గల ఖగనమూహములు భయనంభ్రమములతోఁ బికాపికలయి పాటినవి. ఆ కొమ్మ నవలంబించి తలక్రిందుగ వ్రేలాడుచుఁ దప మాచరించు వాలఖిల్యాదిమహామునుల తపస్సునకు భంగ మయ్యెనేని దానివలన మహాపాతకము గలుగునని యూహించి యా ఖగనాథుఁ డా శాఖను దన ముక్కునఁ గఱచుకొని తిరిగి తండ్రియొద్దకుఁ బోయి నమస్కరించెను. కశ్యపుఁ డామునిశ్రేష్ఠుల నందఱను వేఱొండుశాఖలకుఁ బొమ్మని వేడుకొనెను. వారును గరుడుని దీవించి వెడలిరి.

ఖగపతి తండ్రియనుమతి నా నృక్షశాఖను నిర్మానుష్య మగు హిమనత్పర్వతమున విడిచి గజకచ్ఛపముల నారగించి మహానత్త్వసంపన్నుడై దేవలోకమున కెగయఁ బ్రయత్నించి పక్షములు గదలించెను. అంత నృక్షము లాతనిపై బుష్పముల గురిసి జయమును సూచించినవి.

3

నై నతేయుఁ డాకాశవీధి నెగసెను. నాకలోకము దద్దరిల్లెను. దిక్కులన్నియుఁ గంపించెను. దిక్పాలు రెల్లరు భయకంపితులైరి. దిగ్గజముల మదంబు లుడిగెను వజ్రాయుధము ధారలు మొక్కవోయెను. అమరనాథుని నభలో నగ్నికణములు రాలెను. ఇట్టి మహోత్పాతములకుఁ గారణ మేమని యాసురేశ్వరుఁ డడుగ బృహస్పతి ఖగవతివృత్తాంతమంతయుఁ దెలిపెను. ఇందుఁడు తత్క్షణమ యమృతరక్షకుల రావించెను. “అప్రమత్తులరై యమృతరక్షణ మొనరింపుఁ” డని యాతఁ డానతిచ్చెను. అత్యంత బలశాలురును, బహువిధశస్త్రాస్త్రపాణులునగు పలువురు మహావీరు లా యమృతము నతిప్రయత్నమున రక్షించుచుండిరి.

పక్షింద్రుని రెక్కలగాలికే నాకనమందలి మేఘములు భిన్నభిన్నములై చెదరిపోయెను. కల్పాంతమందలి యగ్నికీలల వలెఁ బ్రకాశించు పక్షములుగల గరుడుం డన్యతాయతనముఁ బ్రవేశింప రక్షకు లొక్కమృడి నాతని నెదిర్చిరి. కొందరు శస్త్రముల వైచిరి. కొంద రస్త్రములఁ బ్రయోగించిరి. మఱి కొందరు ఖడ్గములఁ బొడిచిరి. ఖగనాథుఁడు తనపక్షములఁ గదల్చి నిర్జరలోకమంతయు ధూళిచేఁ గప్పిపుచ్చి యమరవరులనందఱ నందీభూతులఁ జేసెను. సంక్రందనునిపనుపునఁ బ్రభంజనుఁ డాధూళినిఁ జెదరఁగొనెను.

సురసిద్ధసాధ్యగంధర్వప్రముఖు లెల్లరు నాతనితోఁ బోరి గర్వముడిగి దేహములనుండి రక్తధారలు నగ్నివివ సురపతికడ కేగిరి. వరుణాగ్నియమప్రభృతులు చెల్లాచెదరై పోయిరి. ఇటు లాయమరశ్రేష్ఠుల నెల్లర నుక్కడించి మహాటోపమున నా వతఁగేంద్రుఁ డమృతశాలఁ బ్రవేశించెను.

అమృతముఁ జుట్టి మహాజ్వలముగ నాకసమంటు దుర్వారానలశిఖలఁ గని నదీజలములనెల్లఁ దనపుక్కిట నిముడ్చు కొని యాచిచ్చును రెప్పపాటులోఁ బక్షిరా జార్పివేసెను. అత్యంతతీక్షణధారమై యెల్లప్పుడు నొక్కపెట్టునఁ దిరుగు యంత్ర చక్రమును సూక్ష్మదేహముతోఁ బరిక్రమించెను. తమదృష్టుల నుండి నిరంతరము విహగ్నుల వెదజల్లు కూరసర్పములు రెం డాచక్రముక్రింద మహాతేజమున నమృతమును రక్షించుచుండెను. గరుడుఁ డాపన్నగములకంట బూడిదఁ జల్లి శిరములఁ ద్రొక్కి యుక్కడంచెను.

గరుత్మంతుఁ డిట్లు పరాక్రమము మెఱయ నమృతముం గైకొని యంబరమున కెగసెను. మహాజవమున నమరులనెల్ల జయించి చేకొనిన సర్వోత్కృష్టమైన యమృతమును దా నాస్వాదింపక యకాల్యమున నురగులకుఁ దీసికొనిపోవు విహ గేంద్రునకు శ్రీమన్నారాయణుఁడు ప్రత్యక్షమై యాతని నద్భావమునకు మెచ్చి వరముఁ గోరుకొమ్మనినఁ బరమభక్తా గ్రేసరుడగు నా పక్షింద్రుఁడు “దేవా ! అమృతముఁ గోరి

కయె నాకు జరామరణములు లేకుండుఁగాక ! నిన్నే సర్వదా నేను కొల్చుచుండెదనుగాక ! ” యని వేడుకొనెను.

శ్రీమహావిష్ణువు ప్రసన్నుడై “ నీకోర్కె నెఱవేఱుఁ గాక ! నాకు వాహనమును, ధ్వజమును నయ్యెదవుగాక ! ” యని ప్రసాదించి యంతర్హితుఁ డయ్యెను.

ఇందుఁడు మహాద్రోకమునఁ దన వజ్రాయుధము నెత్తి గరుడునిపై వైచెను. అగ్నికణముల రాల్చుచు మహా భయంకరముగఁ దాఁక నరుడెంచు నా కులిశముఁ గాంచి గరుడుఁడు నవ్వుచు నిట్లనియె. “ ముల్లోకములకురాజైన దేవేంద్రుని యాయుధమ వగుటచే నిన్నవమానింపరాదు. కావున నా పక్షముపై నొక యెఱకఁ ద్రొంతువుగాక ” యనెను.

సకల భూతసంఘము లాతనిపరణ్ణముల సుస్థిరత్వమునకు మెచ్చి సువర్ణుడని ప్రోత్సాహ మొనరించినవి. అమరేందుఁడు విహగేంద్రునిమహాత్యమున కచ్చెరు వందెను.

న్నేహభావంబున నాపక్షింద్రునితో మఘవుం డిట్లనియె. “ విహగోత్తమా ! విష్ణుదేవునిప్రసాదమున నీవమరుడ వైతివి. అమృతము నొరుల కొసఁగినచో నపాయము వాటిల్లఁ గలదు. కావున నీవు దానిని దిరుగ మాకుఁ బ్రసాదింతువేని నీయభి మతము నెఱవేర్తు ” ననెను. భగవానుఁడు తన వృత్తాంత మంతయు నెఱిగించి యమృత మురగులపా లాకుండఁ జేయఁగల యుపాయముఁ జెప్పెను.

పిమ్మట వైనతేయుఁ డమృతముఁ గాద్రవేయులయొద్దకుఁ దీసికొనివచ్చి దానినిఁ బచ్చనిదర్భలపై నునిచి వారితో “ నురగు లారా ! ఇదిగో మీరు కోరినయ ట్లమృతముఁ దెచ్చి మీ కిచ్చితిని. నాయొక్కయు నాజననియొక్కయు దాస్యము నేటితోఁ బాసిపోయెను. పంచభూతములు సాక్షిగ మేము విముక్తుల మైతిమి. మీరందఱు స్నానం బొనరించివచ్చి దీనినారగింపు.” డని చెప్పి తనతల్లిని వీపుపై నెక్కించుకొని నిజేచ్ఛం జనెను.

గరుత్మాంతునివంట నరుదెంచినయిందుగ్రిం దాసర్పములు స్నానం బొనరించి వచ్చుటకుమున్నే యమృతముం గొని త్రిదివ మ్మున కరిగి యథాస్థానమున నద్దాని నునిచెను. నాగులు కృతస్నాతులై యరుదెంచి యమృతముం గానక నది యుంచఁ బడినస్థలమున దర్భలు నాకిన వానినాలుకలు రెండుగాఁ జీలిక లయ్యెను. అమృత ముంచఁబడుటచే దర్భలు పవిత్రము లయ్యెను.

మహేంద్రుఁడు పక్షింద్రునిప్రభావమునకు మెచ్చి “ యాతని కపకార మొనరించిన యురగసముదాయంబెల్ల నతని కశన మయ్యెడుఁగాక ” యని దీవించెను.

సత్యము.

౧

శివుడు మహాదేవుడు. తమోగుణ ప్రధానుడు. ఇచ్ఛావిహారి. సర్వప్రపంచములయందలి సృష్టివైచిత్ర్యమును బ్రకృతి తత్త్వమును బరికించి యానందపరవశత్వమున దాండ వనృత్యమాడు నటరాజు. తననే దైవముగ నమ్మి తన పాణిని గ్రహించిన సహధర్మచారిణికి దనశరీరమున నర్థభాగ మిచ్చిన ప్రణయమూర్తి. కాలాంతముడై మహాగ్నిని బ్రజ్వరిల్లజేసి భువనముల గాల్చి భీభత్సుడై వెలుగు ప్రళయకాలరుద్ర మూర్తి. ప్రపంచముల గాల్చు హాలాహలాగ్నిని లోకహితార్థ మై తన కంఠమునందు దాచుకొనిన దయాస్వరూపుడు. భక్తుని సంతృప్తునిగఁ జేయుటకు భరింపరాని వియద్గంగాప్రవాహమును దన జటాజూటమునం దితికించుకొని వసుంధరను నస్యశ్యామ లగఁ జేసి భగీరథుని ప్రయత్నము గొనసాగించిన దయాశాలి.

త్రిపురసంహారకుడును, దక్షాధ్వరధ్వంసియు గునుమ శరమథనుండును, బన్నగభూషణుండును, భిక్షాటనపరుండును, దిగంబరియు, మహానటుండు నగు నిటలాక్షుని మహత్త్వము దెలిసికొనుట యెవరితరము?

పూర్వ మొకప్పుడు “మహాదేవుని గొప్పదనము నాకుఁ దెలియును నాకుఁ దెలియు” నని యబ్జనాభుడును సరసిజ సంభవుండును, బంతములాడుకొనిరి.

శంకరుడు లీలావినోది. బ్రహ్మవిష్ణుల వివాదసమయమున వారిరువుర మధ్యమున నిఖిలభువనపర్యంతము విజృంభించి, యుజ్జ్వలజ్వాలానికాయములు వెదచల్ల ననలస్తంభదివ్యలింగాకారంబున నావిర్భవించెను. పాతాళమునుండి భూనభోంతరాళములలోనికిఁ బెరిగిపోయిన భర్గునిమహిమకు వారచ్చెరువంది యాతనిని వేడుకొనిరి. శశిధరుడు ప్రసన్నుడై తన లింగము తుది మొదలుఁ దెలిసికొనిరండని బ్రహ్మవిష్ణుల నాజ్ఞాపించెను. అంతట విరించి లింగోపరిభాగముఁ గనిపెట్టుటకై హంసతేజ నెక్కి యాకాశముపైకిఁ బోయెను. విష్ణుమూర్తి కిటినెక్కి పాతాళంబున కరిగెను.

౨

వార లట్లతిప్రయానమునఁ జనిచని తమకుఁ గావలసిన శిరస్సునకుఁగాని, పాదములకుఁగాని దరి గానరైరి. పుండరీకాక్షునికిటి యలసిపోయెను. పాతాళలోకము క్రిందికిఁగూడ జాతెను. మహాదేవుని యాదిపీఠముఁ దెలిసికొన విష్ణుదేవుఁ డలసిపోయెను. హతాశుడై పైకరుదెంచెను.

బ్రహ్మయు రాయంచపై నెక్కి యాకాశమండలము దాఁటెను. నభోంతరాళము లన్నియు దాఁటెను. నిఖిలభువనములును దాఁటెను. మరాళరాజమునకు రెక్కల వట్లు తప్పి పోవుచుండెను. చతుర్ముఖుడు తన యాననములఁ బైకెత్తి చూచెను.

ఆ సమయమున శివలింగము ననుసరించి కేతకీసుమ మొక్కటి క్రిందికి జాటిపడుచుండెను. అరవిందనందనుఁ డద్దా నిని దన హస్తమునఁ బట్టుకొని దానివృత్తాంత మడిగెను. తాను శివలింగమునకుఁ బూజసేయఁబడిన దాన ననియు శర్వుని శిర స్సునుండి క్రిందఁబడుచుంటి ననియుఁ గేతకీసుమము చెప్పెను. ఆ శిర స్సెంతదూరమున నున్నదనియు నీ వెంతకాలమునుండి ప్రయాణము సేయుచుంటివనియు నజఁ డడుగఁగా నదియెంత వర్యంత మాకృమించినదియుఁ దాను వచింపలేననియు నెన్ని యుగములనుండి జాటుచున్నదియు లెక్కకు మించెననియు నా మొగలిపుష్పము వచించెను. నీ వాతని శిరస్సునుండి వచ్చు చున్న విషయ మంద తెరిఁగినదే కావున నేనుఁగూడ శివలింగ ముతుది జూచితినిని శివునియెదుట సాక్ష్య మిమ్మని బ్రహ్మ కేతకీసుమమును బ్రార్థించెను.

పాప మాపుష్పము శంభునెదుట ననత్యమాదుట కియ్య కొననని వినయముగఁ జెప్పెను. ధాత కోపోద్రేకముతో “నిన్ను నేన సృజించితి. నీ విక్కార్యము నా కొనరింపనిచో నీ కితర సుమములవలె గౌరవప్రపత్తి లేకుండఁ జేసెద” నని భయపెట్టెను. ఏమి చేయుటకునుఁదోచక నా ప్రసూన మం దుల కియ్యకొనెను.

సిమ్మట వారిజాసనుఁడు మఱిలివచ్చుచు స్వర్గమునకేగి కామధేనువుం గాంచి తాను శివలింగము తుదిఁ జూచితి నని సాక్ష్య మిమ్మనియు సట్లీయనిచో శపింతుననియుఁ బలుక నట్ట కేల కథి యుందుల కియ్యకొనెను.

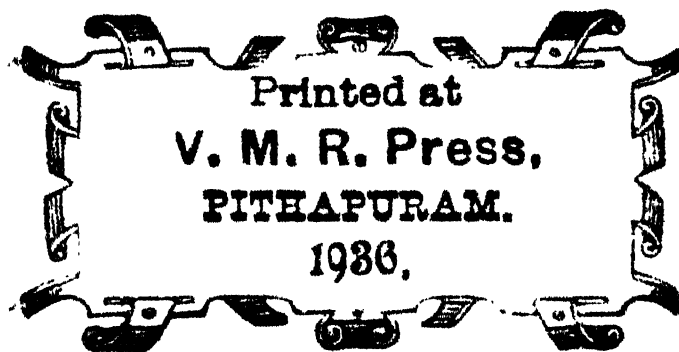

మొరారి, మన్మథారిని దర్శించి “మహాదేవశంభూ; నిర్జితకాముండవును, తాండవలోలుడవు నగు నిన్ను, దెలియ నెవ్వరితరము? అభవుడనగు నీయాదిపీఠము నే గ్రహింపజాలకపోతిని. క్షమింపు” మని వేడుకొనెను.

విరించి యేతెంచి “శంకరా! నిరాతంకముగా నేను నీయంతముఁ జూచివచ్చితి” నని చెప్పి యందులకు సాక్ష్యములుగా, కేతకీపుష్పమును, కామధేనువును జూపించెను. అసత్యవాక్యమునకు శివుఁడు మహోగ్రుడ్డై మొగలిపూవు శివపూజ కన్పర్వమైనది యగుఁగాక యనియుఁ గోవవునని తలఁపూచి వెనుకకుఁ దిరిగి లేదని తోఁక నాడించుటచే గోవు పృష్ఠభాగమే దర్శనీయ మనియు ముఖము పాపాకర మనియు శపించెను.

మఱియు నిట్టి నీచత్వమున కొడఁబడి యసత్యమాడిన బ్రహ్మకు భూలోకమునఁ బూజా పునస్కారంబులు లేకుండుఁగాక యని యాశంకరుఁడు శపించెను.

కేశవుని సత్యనిష్ఠతకు మహేశ్వరుఁ డరి తోకముఁగా నాతనిఁ బెక్కరూపముల ననేకులు పూజనేయు నట్లతనికి వరమిచ్చెను.

Printed at
V. M. R. Press,
PITHAPURAM.
1986.

ಕೃತಾನಿಧಿ

ಕುರುಮೆಳ್ಳಿ ಪಂಚಲರಾಘು
ಮಾ-ವಿರಾಜ ಸೀತಾಪತಿರಾಘು

ಲಿ.ನಂ. 307 - Acc.ನಂ. 4067

13912